

Competències bàsiques de l'àmbit de cultura i valors

**A FAVOR
DE L'ÈXIT
ESCOLAR**

Filosofia

Identificació i desplegament
a l'educació secundària obligatòria

Competències bàsiques de l'àmbit de cultura i valors

Filosofia

Identificació i desplegament
a l'educació secundària obligatòria



Aquest llibre està publicat amb una llicència Creative Commons Reconeixement-NoComercial-SenseObra Derivada 4.0.

No es permet l'ús comercial de l'obra original ni la generació d'obres derivades.

La llicència completa es pot consultar a <http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/deed.ca>

Aquest document ha estat elaborat per un grup de treball coordinat pel Dr. Jaume Sarramona.

© **Generalitat de Catalunya**
Departament d'Educació

Elaboració: **Direcció General de Currículum i Personalització**

Edició: **Gabinet Tècnic**

1a edició: **novembre de 2021**

Índex

Presentació	4
Introducció	5
Competències bàsiques de Filosofia	9
Dimensió personal	10
• Competència 1. Identificar l'especificitat del saber filosòfic i dels sabers que aporten certesa enfront d'altres tipus de saber, per tal de valorar críticament discursos i arguments	11
• Competència 2. Exposar el pensament amb arguments lògics i identificar i qüestionar amb esperit crític les idees que fonamenten els diferents raonaments	16
Dimensió interpersonal	21
• Competència 3. Emprar el diàleg com a forma de construcció de pensament compartit amb els altres per analitzar problemes des d'una perspectiva filosòfica i poder arribar a conclusions o idees comunes..	22
Dimensió sociocultural	30
• Competència 4. Analitzar problemes complexos i reptes contemporanis amb eines filosòfiques per poder prendre posició	31
Annex 1	
Continguts clau de les competències	37
Annex 2	
Relació entre els continguts clau i els continguts curriculars	38
Annex 3	
Competències i nivells de gradació	39
Annex 4	
Portals de referència del Departament d'Educació i recursos educatius i llocs d'interès	41

Presentació

El Govern de la Generalitat de Catalunya, mitjançant el Departament d'Educació, promou i lidera una ofensiva de país a favor de l'èxit escolar, que vol implicar i comprometre tota la societat catalana, amb l'objectiu de millorar els resultats educatius i reduir les taxes de fracàs escolar i d'abandó dels estudis.

La Unió Europea ha establert objectius educatius en la Resolució del Consell relatiu a un marc estratègic per a la cooperació europea en l'àmbit de l'educació i la formació amb vista a l'Espai Europeu d'Educació i més enllà (2021-2030). En virtut d'aquesta cooperació, Catalunya es compromet a dedicar esforços pel que fa a la prioritat estratègica primera, que consisteix en el compromís d'augmentar la qualitat, l'equitat, la inclusió i l'èxit en tots els àmbits de l'educació i la formació, així com pel que fa als altres quatre objectius estratègics inclosos en la Resolució.

També es tindran en compte els objectius de desenvolupament sostenible (ODS), inclosos en la resolució "Agenda 2030: transformar el nostre món", que el setembre de 2015 l'Assemblea General de les Nacions Unides va aprovar, per tal de definir un full de ruta unificat per fer front als reptes globals de la humanitat. El Departament d'Educació, d'acord amb les seves competències, coordina l'ODS 4 (educació de qualitat), tot i que això no exclou que el Departament pugui estar implicat en altres fites i compromisos vinculats a altres ODS, atès el caràcter transversal de l'Agenda 2030.

D'altra banda, d'acord amb l'article 97 de la LEC (Llei 12/2009, de 10 de juliol, d'educació), els centres exerceixen l'autonomia pedagògica, a partir del marc curricular establert en el Decret 187/2015, de 25 d'agost, d'ordenació dels ensenyaments de l'educació secundària obligatòria, on es concreten les competències bàsiques, els continguts i els criteris d'avaluació.

Dins d'aquest marc de referència, el Departament d'Educació ha impulsat l'elaboració de diversos documents per al desplegament i concreció de les competències associades a les diferents matèries del currículum. El document que ara presentem correspon a les competències bàsiques de l'**àmbit de cultura i valors** per a la matèria de **Filosofia**, al quart curs de l'educació secundària obligatòria.

Els elements que componen el document aporten informació relativa a la gradació de l'assoliment de les competències de l'àmbit al final de l'etapa d'educació secundària, la identificació dels continguts clau associats a cada competència, les orientacions metodològiques per a l'aplicació a l'aula, exemples d'activitats d'avaluació amb indicadors relacionats amb els diferents graus d'assoliment i, finalment, una referència als recursos actualment disponibles on es poden trobar exemples pràctics d'activitats d'aula relacionats amb el desenvolupament de les competències (aplicació de recursos al currículum - ARC).

Aquest document ha estat elaborat amb la participació de professorat de centres públics de Catalunya.

El treball dut a terme ha de contribuir a continuar avançant en la millora de la qualitat del sistema educatiu del nostre país, en l'actualització professional dels nostres docents i, en definitiva, en la millora de l'èxit educatiu del nostre alumnat.

Josep González-Cambray

Conseller d'Educació

Introducció

El Departament d'Educació ha elaborat aquest document d'orientacions per al desplegament de les competències bàsiques de Filosofia per a l'alumnat de l'ESO, amb la finalitat d'ajudar els centres a l'hora de desenvolupar el currículum d'aquesta matèria.

Aquest document completa l'àmbit de cultura i valors al qual pertany. Des d'aquest àmbit es pretén ajudar l'alumnat a consolidar un seguit de competències personals, interpersonal i socioculturals, tot aplegant i vertebrant continguts procedents de l'ètica, la filosofia i la història de la cultura.

La filosofia és un discurs crític sobre el món que parteix de la interrogació, del desconcert i de la recerca de sentit i es relaciona directament amb les característiques de l'adolescència: una etapa de qüestionament i canvi, de pas de la vida infantil a l'adult, de construcció de la identitat personal i de construcció de valors, de maneres de sentir i de pensar. En els seus orígens la filosofia neix com un art del fet de saber viure i dotar de sentit l'experiència humana, i també com un lloc de trobada amb els altres que ens ajuda a elaborar els sentits d'un món que ens és comú; la filosofia ajuda en el procés adolescent de fer-se un lloc en el món i adequar-se a les expectatives sovint contradictòries de la societat actual.

Vivim en un món caracteritzat per la proliferació constant d'informació i per la interconnexió de realitats, discursos i individus. Aquestes característiques fan més necessari que mai el desenvolupament d'un seguit de competències que ajudin l'alumnat a pensar i actuar en un context clarament marcat per la complexitat. Davant la pressa, la multiplicació constant de la informació, i la interrelació de problemes i conceptes, la filosofia convida a la reflexió pausada i crítica. És un discurs que pot ajudar de manera decisiva a l'hora d'orientar-se i d'actuar de manera crítica i responsable en un món complex que planteja reptes globals d'una importància cabdal.

La filosofia parteix d'un cert estranyament sobre el món: el qüestionament, el dubte, la formulació de bones preguntes (que ens ajudin a seguir pensant) i l'anàlisi crítica de la informació, són elements que li són inherents i són, alhora, fonamentals per aprendre a pensar de manera crítica, lògica, rigorosa i creativa, que és un objectiu primordial de la matèria de Filosofia i contribueix de manera decisiva al desenvolupament de les competències bàsiques.

La visió de la filosofia que planteja aquesta matèria és la d'una disciplina que ens ajuda a cercar la certesa, a pensar el món i la manera de viure-hi, prenent-ne distància per tal d'identificar les trampes i els errors, els prejudicis, els estereotips i els dogmatismes que amaguen els discursos que l'expliquen i el regulen. En un món en què les teories de la conspiració, les fake news, els dogmatismes i sectarismes, les pseudociències i la postveritat es multipliquen amb força, i tenen conseqüències socials i ètiques rellevants, cal desenvolupar la capacitat de pensar críticament per poder viure-hi de manera més lliure, ètica i compromesa.

La filosofia va néixer a la plaça pública i en el diàleg amb els altres. En aquest sentit, aprendre a pensar és també aprendre a dialogar per ser capaços de construir pensament junts al voltant de problemes i preguntes que afecten la vida humana, la comunitat i el món. Per això hi ha un vincle estret amb els objectius de desenvolupament sostenible (ODS) de l'Agenda 2030 i amb la Declaració Universal dels Drets Humans.

Juntament amb la comunicació oral, l'escriptura és també un lloc d'interpel·lació i de trobada, un mitjà per comunicar idees o coneixements, i també la base amb què s'elaboren conceptes i problemes. Aprendre a escriure forma part del procés d'aprendre a pensar millor en la mesura que ens ajuda a identificar i desenvolupar el propi marc conceptual i a dialogar amb els altres.

La matèria de Filosofia ha de tenir present la dimensió ètica del pensament. Cap crítica no es fa des d'un espai neutral i objectiu i el marc ètic dels drets humans i de la democràcia ha de guiar les reflexions filosòfiques: hem de cercar el valor formal dels raonaments i també el valor ètic de les raons que expliquen com és el món i com hi hem de viure.

I en aquesta interrogació pel món i per la manera de viure-hi, el procés sempre és en diàleg: en diàleg amb la tradició filosòfica i en diàleg amb les persones que conreen el pensament, la ciència i la creació. A aquest diàleg diacrònic s'hi suma el diàleg sincrònic a l'aula. En aquest sentit, el grup-classe s'ha de constituir com a comunitat dialògica, en què el pensament es construeix interpersonalment.

És, per tant, imprescindible que des de la matèria de Filosofia s'abordin aquesta mena de preguntes i problemes filosòfics que hem d'encarar com a societat, i que plantegem a l'alumnat alguns dels grans reptes actuals. I també cal establir un diàleg entre diferents discursos i formes d'expressió, coneixement i creació (ciència, art, literatura, cinema, ciències socials...) per fer més profunda la nostra comprensió sobre l'experiència humana i els problemes que compartim.

En aquesta disciplina ens interessa la constatació de la pervivència d'alguns problemes filosòfics que a hores d'ara continuen interpel·lant-nos. No es tracta de fer un plantejament sistemàtic de la història de la filosofia sinó d'abordar alguns dels problemes i conceptes que la filosofia s'ha plantejat al llarg de la història i que continuen sent rellevants en el nostre present. Revisitar els clàssics per abordar els problemes actuals ens permet comprovar que altres ja hi han pensat abans, construir el nostre pensament a partir dels altres i distanciar-nos d'una visió solipsista: pensar de manera crítica és pensar en diàleg amb altres. Però en aquesta manera d'abordar els problemes filosòfics, també cal posar una cura especial a treure a la llum altres veus poc presents en la tradició filosòfica més ortodoxa, no sols per una qüestió de restitució o justícia, sinó també perquè la seva absència condiona el que entenem per filosofia. És important incorporar les dones filòsofes i altres veus minoritzades per la tradició que ens permetin eixamplar la xarxa de veus que ens ajuden a elaborar els sentits de l'experiència humana individual i col·lectiva, i fer palès que la filosofia acadèmica ha tingut tradicionalment una visió androcèntrica i etnocèntrica.

Les competències de Filosofia s'han agrupat en tres dimensions, que coincideixen amb les de l'àmbit de cultura i valors: la dimensió personal, la interpersonal i la sociocultural. La relació de les dimensions i les corresponents competències és la que es presenta tot seguit:

- Dimensió personal
 - Competència 1. Identificar l'especificitat del saber filosòfic i dels sabers que aporten certesa enfront d'altres tipus de saber, per tal de valorar críticament discursos i arguments.
 - Competència 2. Exposar el pensament amb arguments lògics i identificar i qüestionar amb esperit crític les idees que fonamenten els diferents raonaments.
- Dimensió interpersonal
 - Competència 3. Emprar el diàleg com a forma de construcció de pensament compartit amb els altres per analitzar problemes des d'una perspectiva filosòfica i poder arribar a conclusions o idees comunes.
- Dimensió sociocultural
 - Competència 4. Analitzar problemes complexos i reptes contemporanis amb eines filosòfiques per poder prendre posició.

Amb aquestes quatre competències es pretén desenvolupar i concretar una visió competencial de la filosofia que doni conceptes i instruments a l'alumnat per analitzar i pensar qüestions rellevants per a l'experiència humana i per al món en què vivim, tot insinuant maneres d'intervenir-hi.

Tot i aquesta divisió, les competències de la matèria estan estretament relacionades i es treballen de manera integrada en els continguts. Malgrat que tots els continguts estan relacionats amb totes les competències, en diferents moments els podem focalitzar més en una competència o en una altra. A partir del currículum s'ha fet una tria d'aquells continguts que contribueixen en més mesura al desenvolupament de cada competència i s'han contextualitzat i exemplificat: són els anomenats *continguts clau* de la competència.

En l'annex 1 hi ha el quadre complet de relació entre els continguts clau i les competències. Aquests continguts clau responen als continguts publicats al Decret 187/2015, de 25 d'agost, d'ordenació dels ensenyaments de l'educació secundària obligatòria, si bé s'han fet explícits i s'han vinculat a les diferents competències.

Encara que cada competència va acompanyada d'orientacions metodològiques i d'avaluació específiques, a continuació s'esmenten algunes consideracions d'aplicació general que contribueixen a donar significat al conjunt del document que es presenta.

Per tal que l'aprenentatge de la filosofia sigui realment significatiu és aconsellable partir de problemes/reptes/preguntes que siguin rellevants per a l'alumnat i que tinguin un enfocament transversal. El diàleg entre diferents àmbits de coneixement i sabers és un element inherent a la filosofia i cal oferir a l'alumnat la possibilitat d'enfrontar-se a preguntes i problemes interdisciplinaris amb instruments propis de la filosofia: la formulació de preguntes i la identificació d'elements essencials, la conceptualització, l'argumentació, la deducció de les implicacions i conseqüències lògiques i ètiques... Per això és molt important que els docents estiguin atents a la realitat i siguin capaços de seleccionar les preguntes més rellevants per a l'alumnat, atès el món complex i global en què vivim. En aquest sentit, és necessari mantenir un diàleg fluid amb el mètode científic i el desenvolupament de la ciència, i les controvèrsies que planteja, per tal de poder pensar els problemes propis del nostre temps amb profunditat i criteri. Per altra banda, també és important fomentar un diàleg amb l'art i la cultura (cinema, literatura i altres àmbits d'expressió i creació) per potenciar la significativitat i la profunditat dels aprenentatges.

Es tracta de plantejar als i les alumnes preguntes i situacions problemàtiques com a reptes engrescadors que els creïn necessitat d'aprenentatge i de pensament profund i que els permeti transformar les seves idees en opinions i accions en l'exercici d'una ciutadania crítica i responsable. La contextualització de preguntes/reptes, els dilemes morals, la problematització de conceptes i idees filosòfiques, els conflictes cognitius, els debats i seminaris, són algunes de les estratègies metodològiques que ens poden ajudar a desenvolupar les competències pròpies de la matèria. Però també és interessant recórrer a la creació literària, teatral, plàstica i audiovisual amb la intenció d'ampliar els llenguatges expressius i abordar les preguntes o reptes plantejats des de diferents perspectives i llenguatges.

A partir d'aquests pretextos, l'alumnat ha de ser capaç d'estructurar i aprofundir en el seu pensament individualment i amb altres. És, doncs, molt important variar els agrupaments en funció de l'activitat, els objectius o aspectes a treballar i combinar el treball individual i en grups. Les posades en comú i les diferents modalitats de conversa filosòfica són essencials per aprofundir en el pensament propi i arribar a nocions comunes. Per això, és molt important que a l'aula es vagi més enllà del debat en sentit estricte i aprofundir en altres possibilitats de conversa en què l'objectiu no sigui tant la confrontació d'idees i arguments, sinó la construcció de nocions comunes a partir de la conversa. Si en un debat l'oratòria i la solidesa dels arguments tenen un paper fonamental, en un diàleg filosòfic l'essencial és anar més enllà per aprofundir en el pensament individual a través del diàleg amb els altres.

Tot i això, una combinació dels tres tipus de treball, individual, en petit grup i en gran grup, pot ser el més adequat perquè permet la reflexió individual, compartir i explicar entre iguals, i treure conclusions entre totes les aportacions.

Cal també fer un treball específic amb relació a l'escriptura de textos filosòfics amb la intenció d'ajudar a estructurar, aprofundir i sistematitzar les conclusions a les quals es pugui arribar. La planificació, la textualització i la revisió de textos filosòfics són elements importants a l'hora de dotar de sentit les qüestions, problemes o reptes plantejats.

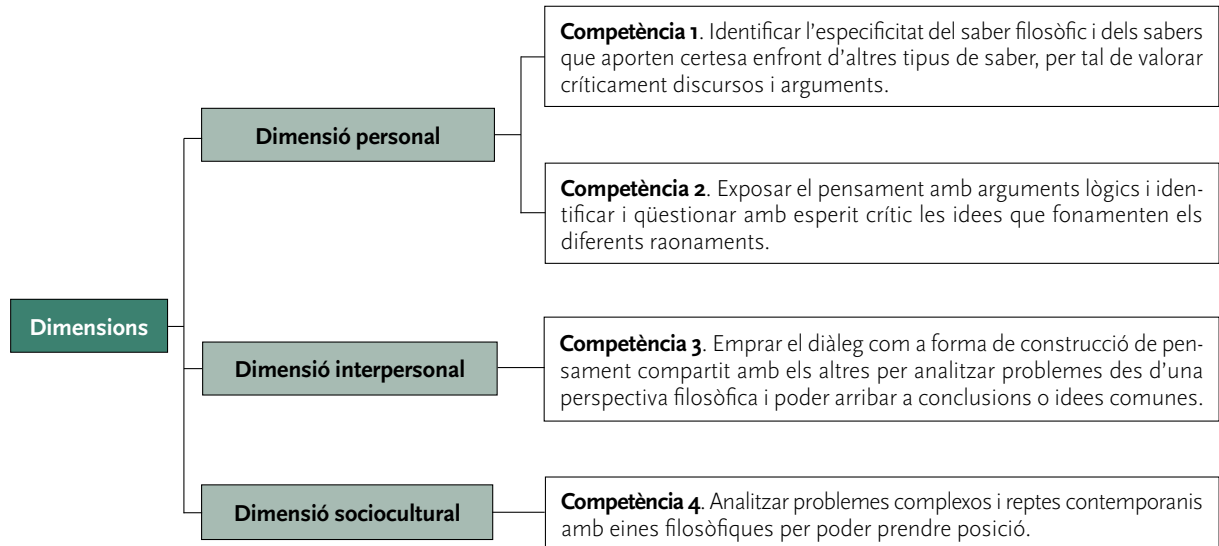
Per a cada competència s'inclou una explicació i una gradació en tres nivells de consecució: satisfactori (nivell 1), notable (nivell 2) i excel·lent (nivell 3), que van des de l'assoliment fins a l'excel·lència en la competència, tenint en compte que cada nivell porta implícit l'assoliment de l'anterior. Els criteris per fer la gradació són la completesa i la complexitat de les respostes i l'esperit crític i la creativitat que mostra l'alumne o alumna.

Cal plantejar també una avaluació coherent amb un plantejament que fomenti l'assoliment de les competències: activitats que promoguin el desenvolupament de les capacitats argumentatives, l'actitud crítica i la reflexió sobre el que s'està fent i aprenent, la creativitat en el plantejament de respostes als problemes plantejats, la capacitat dialògica, la comunicació assertiva i l'ús de diferents nivells de complexitat cognitiva (analitzar, interpretar, justificar, valorar, argumentar, crear...).

És necessari que el professorat reculli evidències i elements de judici de cadascun dels alumnes per poder valorar-ne el nivell d'assoliment de les competències. Per tant, encara que les activitats d'avaluació puguin realitzar-se en grup, cal preveure eines i recursos que aportin dades individuals, mitjançant l'autoavaluació, la coavaluació o l'observació directa.

Per avaluar cada competència s'ha de partir d'indicadors que ajudin a fixar els nivells. En aquest document s'ofereix un exemple d'activitat i indicadors per avaluar cada competència. Aquestes activitats d'avaluació han de poder servir per valorar els resultats dels processos d'aprenentatge, però, combinades amb altres dinàmiques i instruments, també han de poder tenir una finalitat formativa i formadora que ajudi els i les alumnes a reflexionar sobre el propi procés d'aprenentatge i regular-ne els errors i les dificultats perquè esdevinguin oportunitats per aprendre.

Competències bàsiques de Filosofia



Dimensió personal

Aquesta dimensió agrupa les competències bàsiques de la matèria que s'adrecen a la persona en tant que individu capaç de pensar per si mateix i de descobrir i reconèixer elements essencials del saber filosòfic i utilitzar-lo per exposar el pensament propi.

L'assoliment de les competències de la dimensió inclou el desenvolupament d'habilitats argumentatives de construcció i expressió del pensament propi. Les competències d'aquesta dimensió, si bé es conceben orientades a la pròpia intimitat, s'assoleixen en gran part gràcies a la interacció amb d'altres persones i es consoliden en els diversos espais i temps socials, siguin escolars, familiars, laborals o de lleure.

La dimensió comprèn les competències següents:

- **Competència 1.** Identificar l'especificitat del saber filosòfic i dels sabers que aporten certesa enfront d'altres tipus de saber, per tal de valorar críticament discursos i arguments.
- **Competència 2.** Exposar el pensament amb arguments lògics i identificar i qüestionar amb esperit crític les idees que fonamenten els diferents raonaments.

COMPETÈNCIA 1

Identificar l'especificitat del saber filosòfic i dels sabers que aporten certesa enfront d'altres tipus de saber, per tal de valorar críticament discursos i arguments

Explicació

Sempre és important ser capaç d'identificar quines són les tesis o conclusions que es defensen en una argumentació, però en els temps en què vivim pren una rellevància especial poder clarificar quines raons sostenen una opinió per evitar els errors, trampes o prejudicis i comprendre que no tots els arguments tenen la mateixa validesa, ni lògica ni ètica.

La matèria de Filosofia ha de permetre l'alumnat aprofundir en l'anàlisi dels discursos i valorar com els diferents sabers ens proporcionen diferents graus de certesa. Mitjançant la comprensió de l'especificitat del pensament filosòfic com a saber argumentatiu, l'alumnat adquireix eines per analitzar críticament els discursos i arguments del seu dia a dia.

El desenvolupament d'aquesta competència ha d'ajudar l'alumnat a adquirir una posició de prevenció davant les informacions que l'envolten i capacitar-lo per discernir a quin tipus de saber pertanyen. Entendre quin tipus de saber estem analitzant és una condició per poder seleccionar les eines d'anàlisi i d'argumentació adients per a cada discurs, que es treballen en la competència 2. Abordar la vinculació entre la ciència i la filosofia, més enllà del que diferencia els dos sabers, és important per desenvolupar una actitud crítica. La diferenciació entre veritat i certesa és capital per assumir un escepticisme racional que possibiliti una anàlisi crítica dels discursos. Aquesta competència es relaciona amb la competència 6 de l'àmbit científicotecnològic (Reconèixer i aplicar els processos implicats en l'elaboració i validació del coneixement científic) i amb la competència 8 de l'àmbit artístic (Valorar amb respecte i sentit crític les produccions artístiques en els seus contextos i funcions).

La competència s'assoleix en tres nivells, segons quina sigui la profunditat de la valoració dels arguments o afirmacions abordats, i la completesa de la caracterització dels diferents tipus de saber. Un

alumne o alumna assoleix el nivell 1 si és capaç de distingir argumentacions d'opinions, si pot identificar la conclusió d'un argument i si és capaç de distingir entre el pensament màgic, mític i filosòfic, i entre els diferents tipus de sabers que ens permeten explicar el món (ordinaris, tècnics, científics, artístics, místics i filosòfics). En el nivell 2, l'alumne o alumna pot jerarquitzar afirmacions o arguments segons la validesa argumentativa i és capaç d'identificar les afirmacions implícites d'un argument. Ha de poder exposar les característiques dels diferents tipus de pensament (màgic, mític i filosòfic) de les afirmacions treballades i ha de ser capaç d'explicitar els trets de les afirmacions treballades que les situen en un tipus de saber o en un altre. En el nivell 3, l'alumne o alumna és capaç d'exposar detalladament què fa que una afirmació sigui més vàlida que una altra, pot inferir les conseqüències i implicacions de les afirmacions i dels arguments treballats, i és capaç de relacionar-ne els diferents tipus de saber implicats.

Gradació

- 1.1.** Identificar la conclusió dels arguments, tot distingint els raonaments fonamentats de les meres opinions, reconèixer els diferents tipus de sabers i comprendre que els diferents sabers aporten diferents graus de certesa.
- 1.2.** Identificar les suposicions o afirmacions implícites d'un argument, tot analitzant-ne la validesa, identificar les característiques de diferents tipus de sabers, especialment les del saber filosòfic i el saber científic, i valorar el grau de certesa dels discursos i arguments.
- 1.3.** Identificar les conseqüències i les implicacions de les tesis i de les conclusions dels arguments, tot justificant-ne la validesa, i identificar, argumentar i relacionar els diferents tipus de sabers. Valorar críticament el grau de certesa dels discursos i arguments, tot aportant-ne les raons.

Continguts clau

- La reflexió filosòfica.
 - El naixement de la filosofia a Occident.
 - El pas del mite al logos.
 - La tradició filosòfica.
 - L'androcentrisme en la història de la filosofia.
- Filosofia, ciència i pseudociència.
 - Criteris de veritat.
 - La falsabilitat i els criteris de demarcació.
- L'evolució de la ciència: paradigmes, context social i canvi.
- Veritat, opinió i saber.
 - Persones destacades de la saviesa i la filosofia.
 - Tipus de sabers.
 - Saber, explicar, comprendre.
 - El debat de les ciències socials i naturals.
- Com es pot escriure filosofia.
 - El text argumentatiu: la dissertació filosòfica i l'assaig filosòfic.

Orientacions metodològiques

Per treballar aquesta competència pot ser una bona estratègia començar amb activitats per diferenciar *argumentació d'opinió*. Després d'unes primeres activitats per distingir entre opinió i argumentació, el pas següent pot ser diferenciar els tipus i la validesa dels arguments, així com les raons que els sostenen i detectar també els biaixos cognitius que contenen. Quan l'alumnat ja té eines per distingir diferents tipus d'arguments pot proposar-ne i autocorregir-se per evitar opinions simplistes o estereotipades, que és el que es desenvolupa amb la competència 2 (Exposar el pensament amb arguments lògics i identificar i qüestionar amb esperit crític les idees que fonamenten els diferents raonaments).

Un cop treballada la diferència entre opinió i argumentació, és un bon moment per presentar l'especificitat de la filosofia com a saber argumentatiu, tot distingint-la dels altres tipus de sabers i valorant la certesa que ens proporcionen aquells sabers que es basen en evidències. Per tal de definir els conceptes clau que ens permetran distingir el saber filosòfic, podem plantejar activitats d'indagació i definició en què l'alumnat hagi d'analitzar la validesa de les fonts d'informació. Per introduir els diferents tipus de sabers, podem proposar que cerquin diferents respostes a una mateixa pregunta i analitzar a quin tipus de saber pertanyen (com, per exemple, "Què és l'amor?"). A continuació demanar-los que classifiquin les respostes trobades segons si es basen en evidències i argumentacions o en opinions, i que n'analitzin l'origen, les possibilitats i els límits. A partir d'aquestes anàlisis, i després de caracteritzar els diferents tipus de sabers —ordinaris, tècnics, científics, artístics, místics i filosòfics—, que identifiquin els diferents tipus de sabers en les respostes trobades.

Abordar la vinculació entre la ciència i la filosofia, més enllà del que diferencia els dos sabers, és important per desenvolupar una actitud crítica. La diferenciació entre veritat i certesa és fonamental per assumir un escepticisme racional, que permeti a l'alumne o alumna entendre l'especificitat de la ciència més enllà d'una posició de creença. Una aproximació a la filosofia de la ciència és un bon antídote davant de pensaments màgics i mítics que ens allunyen de la certesa, alhora que posa la ciència mateixa sota la mirada crítica, tant des de la vessant logicodiscursiva com des de la vessant ètica.

Una proposta de seqüència didàctica per identificar i analitzar els diferents tipus de pensament pot ser arribar a unes definicions compartides dels conceptes principals, amb el guiatge del professorat, després d'analitzar les fonts i la validesa de les definicions. Podem proposar una dinàmica en la qual els i les alumnes treballin inicialment de manera individual, en un segon moment, en petits grups i, finalment, en gran grup amb el guiatge del docent.

Els podem demanar de proposar definicions individuals que no siguin còpies literals de diferents conceptes com *filosofia*, *pensament màgic*, *pensament mític*, *pensament filosòfic*, *certesa*, *veritat*, *coneixement*, *ciència*,

pensament crític... a partir de la cerca de definicions en diferents fonts, tot justificant la selecció de les fonts. Demanar-los que justifiquin la selecció de les fonts serà una manera d'analitzar la validesa i la credibilitat de les diferents fonts d'informació (i treballar els límits de l'argument d'autoritat). A continuació, l'alumnat ha de proposar exemples dels diferents tipus de pensament i de sabers.

Després, poden posar en comú les diferents definicions en grups i consensuar noves definicions que integrin els encerts de les diferents propostes.

En acabar aquest primer diàleg en equips reduïts, el o la docent lidera un diàleg en gran grup en què a partir de les propostes dels grups reduïts, s'analitza la validesa de les definicions, la pertinença de les fonts utilitzades i l'adequació dels exemples, i es consensuen, d'acord amb aquesta pertinença, definicions finals amb l'aval del docent.

Per abordar l'especificitat de la filosofia, podem llegir o visualitzar alguna definició de filosofia (per exemple, els primers dos minuts i mig del programa “**La filo1**” de la sèrie *Amb filosofia* o els primers dos minuts i mig del programa “**Viure amb filosofia**” de la sèrie *Quèquicom*). A partir d'aquestes primeres explicacions i de la recerca d'informació, l'alumnat ha de buscar o crear una imatge que expliqui què és la filosofia (és un bon moment per treballar els drets d'autoria i els recursos de drets lliures).

Els i les alumnes poden penjar les imatges en un mural compartit (digital o físic) i en el grup-classe explicar què creuen que aporta la imatge d'un altre company o companya a la definició de filosofia. Si el professorat afavoreix que facin propostes de millora, aquesta coavaluació pot ajudar l'alumnat a reflexionar sobre el seu procés d'aprenentatge i a millorar l'activitat. Caldrà, llavors, tornar a revisar en grup les imatges millorades.

Comprendre el doble origen de la filosofia, antropològic i històric, pot ajudar a entendre l'especificitat i la “utilitat” de la filosofia. Pot ser un bon recurs per estimular una reflexió a l'aula, llegir textos d'autors, clàssics i contemporanis (el text d'Aristòtil de la *Metafísica*, 982b-983a n'és un exemple), o bé utilitzar altres recursos audiovisuals.

La *Carta a Meneceu* d'Epicur també pot ser un text introductori a la reflexió sobre la naturalesa de la filosofia mateixa, per fer evident que el diàleg diacrònic ha estat fonamental en la tradició filosòfica i per fer palesa la importància de la qualitat dels arguments (que perduren al llarg del temps). Contextualitzar Epicur ens permet parlar de l'origen de la filosofia occidental, de les grans preguntes humanes i de l'especificitat de la reflexió filosòfica.

L'anàlisi de l'origen històric de la filosofia ofereix l'oportunitat de visibilitzar les veus minoritzades en la filosofia acadèmica, de situar la tradició filosòfica d'Occident en una posició androcèntrica i etnocèntrica, i de tractar la doble invisibilització de les dones, en l'accés a l'entorn acadèmic i cultural, i en l'anonimització en la tradició cultural.

El racionalisme crític de Karl Popper pot ser una manera d'introduir la filosofia de la ciència, i de distingir les ciències de les pseudociències.

Altres tipus de discursos, no pròpiament filosòfics, poden ser recursos per comprendre l'origen antropològic de la filosofia i de l'admiració pel món, alhora que evidencien la interrelació de les diferents formes d'expressió i els diferents tipus de saber humans (per exemple, el poema *No sirves para nada*, de José Agustín Goytisolo, musicat per Paco Ibáñez).

Orientacions per a l'avaluació

A l'hora d'avaluar aquesta competència, cal detectar la capacitat de l'alumne o alumna de distingir entre opinions i afirmacions argumentades, i de valorar la certesa i la pertinença dels arguments.

Cal valorar, també, la capacitat d'identificar els diferents tipus de pensament i de sabers.

Alguns indicadors per valorar els diversos nivells d'adquisició de la competència poden ser els següents:

Nivell 1	Nivell 2	Nivell 3
Distingeix opinió d'argumentació.	Aprecia la validesa d'una afirmació o argument.	Justifica la validesa d'una afirmació o argument.
Diferencia la tesi o conclusió de les raons, fets, dades... que la fonamenten.	Identifica les suposicions o afirmacions implícites d'un argument.	Identifica les conseqüències i les implicacions de les tesis i de les conclusions dels arguments.
Emptra unívocament conceptes, tot i que en alguns casos el seu discurs encara conté alguna vaguetat o divagació.	Emptra unívocament els conceptes, tot autocorregint-ne les vaguetats i divagacions.	Emptra unívocament i amb concreció els conceptes i en valora la pertinença, proposant ajustaments o nous conceptes o concrecions.
Diferencia tipus de pensament (màgic, mític, filosòfic).	Identifica els diferents tipus de pensament (màgic, mític, filosòfic).	Identifica les característiques dels diferents tipus de pensament (màgic, mític, filosòfic).
Valora el grau de certesa dels discursos i arguments, tot i que ho justifica encara de manera poc crítica.	Valora críticament el grau de certesa dels discursos i arguments.	Valora críticament el grau de certesa dels discursos i arguments i n'aporta les raons.
...

Exemple d'activitat d'avaluació

Identificar afirmacions, arguments i tipus de saber en un discurs d'un context real, com l'entrevista que fa Joan Burdeus a Begoña Román per a la revista *Núvol*: 'L'obligatorietat de les vacunes només és eficient a curt termini'. Bioètica de la vacuna i el deure moral de ser lliures amb la filòsofa Begoña Román" (28 gener 2021).

1. Identifiqueu les afirmacions o conclusions que apareixen a l'entrevista.
2. Analitzeu quines afirmacions del discurs són opinions i quines són arguments.
3. Identifiqueu les afirmacions de la persona entrevistada en relació amb el tipus de saber a què es correspon: si es tracta d'afirmacions fetes des de la ciència, el pensament mític o la filosofia.

Per facilitar l'avaluació d'aquesta activitat, tot seguit es mostra una possible pauta d'avaluació:

Afirmació que detecta l'alumne o alumna	Opinió o argument: els identifica correctament	Opinió o argument: empra arguments pertinents	Tipus de saber: els identifica	Tipus de saber: en raona la validesa
...

Per valorar el nivell d'assoliment competencial de l'alumnat en aquesta activitat es proposen les següents orientacions:

En el **nivell 1**, l'alumne o alumna és capaç d'identificar les afirmacions o conclusions exposades i de distingir les opinions de les argumentacions, i sap identificar els diferents tipus de sabers emprats en el discurs.

En el **nivell 2**, l'alumne o alumna és capaç de valorar la pertinència dels arguments i d'exposar les característiques que situen les afirmacions en els diferents tipus de sabers.

En el **nivell 3**, l'alumne o alumna és capaç d'exposar detalladament què fa que una afirmació sigui més vàlida que una altra i de relacionar-ne els diferents tipus de saber implicats.

COMPETÈNCIA 2

Exposar el pensament amb arguments lògics i identificar i qüestionar amb esperit crític les idees que fonamenten els diferents raonaments

Explicació

Argumentar consisteix a presentar els pros i els contres d'una proposició, una idea o una tesi i arribar a una conclusió. Aquesta competència pretén capacitar l'alumnat a pensar amb més lògica, més significativament, amb profunditat, a partir dels recursos propis del discurs i la pràctica filosòfica.

Pensar de manera formalment correcta té més a veure amb el *com* es pensa que amb *què* es pensa; és a dir, sense entrar en uns continguts concrets.

Pensem de forma reflexiva quan ens aturem per identificar les raons per les quals passa, sentim, fem o es fa alguna cosa. El fet d'aturar-se implica la possibilitat de qüestionar el que s'està pensant i la necessitat de pensar-ho d'una altra manera; la reflexió és precisament el moment en què el pensament es descobreix com a tal, i sobre el qual és possible pensar-hi. Ho fem constantment, ens aturem, analitzem, avaluem, prenem decisions i seguim pensant. Amb aquesta competència es proposa fer conscient aquest procés de pensament per tal de poder millorar la capacitat de pensar i permet acompanyar l'alumnat a adonar-se de com pensa, de quins processos mentals emprava, a través dels recursos propis de la filosofia. En aquest sentit, està directament relacionada amb la metacognició, que consisteix precisament en la presa de consciència dels processos mentals que fem i que permet a l'alumnat autoregular-los.

El desenvolupament d'aquesta competència dona a l'alumnat les eines per posar llum al procés de pensament i descobrir la lògica interna dels pensaments, propis i aliens, i introduir la crítica com a element essencial per pensar: identificar prejudicis, distingir el que és important del que és accessori, conceptualitzar, qüestionar marcs conceptuals, detectar errors en l'argumentació..., ajuda l'alumnat a construir un pensament propi, amb arguments que li permeten qüestionar allò que pensa. També els capacita per anticipar les pròpies accions a través de la reflexió i la crítica com un element previ a la presa de decisions;

és, per tant, el desenvolupament d'aquesta competència és condició per poder abordar la competència 4 (Analitzar problemes complexos i reptes contemporanis amb eines filosòfiques per prendre posició).

Aquesta competència també es relaciona estretament amb la competència 3 d'aquesta matèria (Emprar el diàleg com a forma de construcció de pensament compartit amb els altres per analitzar problemes des d'una perspectiva filosòfica i poder arribar a conclusions o idees comunes) i amb la competència 3 de la matèria de Cultura i Valors Ètics (Qüestionar-se i usar l'argumentació per superar prejudicis i per consolidar pensament propi). També està directament vinculada a l'àmbit personal i social, en les dimensions d'autoconeixement, competència 1 (Prendre consciència d'un mateix i implicar-se en el procés de creixement personal) i d'aprendre a aprendre, competència 2 (Conèixer i posar en pràctica estratègies i hàbits que intervenen en el propi aprenentatge) i competència 3 (Desenvolupar habilitats i actituds que permetin afrontar els reptes de l'aprenentatge al llarg de la vida), ja que les eines de la filosofia ens ajuden a reflexionar sobre el propi procés de pensament, cosa que facilita la metacognició (prendre consciència dels processos mentals que intervenen en l'aprenentatge per poder d'autoregular-los).

També es relaciona amb les competències lingüístiques, sobretot amb la competència 4 (Planificar l'escrit d'acord amb la situació comunicativa —receptor, intenció— i a partir de la generació d'idees i la seva organització), la competència 5 (Escriure textos de tipologia diversa i en diferents formats i suports amb adequació, coherència, cohesió i correcció lingüística), la competència 6 (Revisar i corregir el text per millorar-lo, i tenir cura de la seva presentació formal) i la competència 8 (Produir textos orals de tipologia diversa amb adequació, coherència, cohesió i correcció lingüística, emprant-hi els elements prosòdics i no verbals pertinents). I amb la competència 5 de l'àmbit matemàtic (Construir, expressar i contrastar argumentacions per justificar i validar les afirmacions que es fan en matemàtiques).

La gradació d'aquesta competència té en compte la complexitat i completesa de l'argumentació, i la detecció i correcció dels errors argumentatius. Així, en el primer nivell l'alumne o alumna ha d'exposar argumentadament les pròpies afirmacions i evitar i/o corregir els errors argumentatius. En el segon nivell l'alumne o alumna ha de ser capaç d'exposar les pròpies idees i les d'altri amb diversitat d'arguments i raons, i de diferenciar els diferents tipus d'errors argumentatius. En el tercer nivell l'alumne o alumna ha de ser capaç de fer explícits els tipus d'arguments emprats i els errors detectats en arguments aliens, per poder rebatre'ls i proposar una nova argumentació fonamentada i lògica.

Gradació

- 2.1.** Exposar les pròpies afirmacions amb raonaments vàlids, evitant els errors argumentatius.
- 2.2.** Exposar raonaments, propis i aliens, fonamentats en diferents tipus de raons i arguments, tot identificant-ne les suposicions i afirmacions implícites i els tipus d'errors argumentatius.

- 2.3.** Exposar les conclusions, pròpies i alienes, tot explicitant els diferents tipus d'arguments emprats i identificant-ne les conseqüències i implicacions per desconstruir els arguments, rebatent les fal·làcies i proposant noves raons, pertinents i creatives.

Continguts clau

- La reflexió filosòfica.
 - El naixement de la filosofia a Occident.
 - El pas del mite al logos.
 - La tradició filosòfica.
 - L'androcentrisme en la història de la filosofia.
- Les estructures de l'argumentació.
 - La lògica aristotèlica.
 - Lògica proposicional.
 - Fal·làcies i validesa dels arguments.
- Com es pot escriure filosofia.
 - El text argumentatiu: la dissertació filosòfica i l'assaig filosòfic.

Orientacions metodològiques

Per tal de desenvolupar la competència en argumentació cal situar l'alumnat en la necessitat d'argumentar. Una bona manera de fer-ho és analitzant diferents tipus d'arguments i posar-los en pràctica en un debat per opinar sobre un problema que els sigui proper o significatiu.

Per aprofundir en el rigor i la lògica argumentatius, el debat és una bona eina prèvia a treballar el diàleg amb profunditat, ja que situa els i les alumnes en la necessitat d'argumentar i de valorar les raons aportades. Cal insistir en la diferència entre el *debat*, entès com una discussió d'una qüestió entre dues o més persones de posicions contraposades amb l'objectiu de convèncer, i el *diàleg*, en l'accepció més filosòfica, de compartir idees (*dia-logos*), de problematitzar, de precisar una qüestió, per tal d'avançar en el coneixement. El diàleg com a construcció compartida de coneixement és l'eix de la competència 3: Emprar el diàleg com a forma de construcció de pensament compartit amb els altres per analitzar problemes des d'una perspectiva filosòfica i poder arribar a conclusions o idees comunes.

L'escenificació de diferents controvèrsies, mitjançant la creació de textos teatrals o dinàmiques de jocs de rol són altres situacions en què podem situar l'alumnat en la necessitat d'argumentar.

El text argumentatiu, concretament la dissertació filosòfica, és l'eina fonamental per exposar el propi pensament, mitjançant una reflexió clara, rigorosa i coherent. És recomanable utilitzar el modelatge, que el professorat mostri a l'alumnat com ho faria un expert i que comenti i dialogui sobre els mecanismes més adients per escriure una dissertació (planificar l'escrit d'acord amb la pregunta o tema, exposar el propi pensament tot seguint l'estructura d'introducció, pla argumentatiu i conclusió, i revisar el text). Analitzar una dissertació i explicitar-ne els passos i processos implicats afavorirà que l'alumnat prengui consciència del que fa i pugui coavaluar i autoavaluar el procés, a partir d'una base d'orientació, una llista de comprovació o una rúbrica (C4, C5 i C6 de l'àmbit lingüístic).

Per desenvolupar aquesta competència a l'aula, el professorat pot plantejar un debat, a partir d'un tema proper (dilema d'actualitat, de l'entorn escolar, dels interessos dels alumnes...), de manera que conèixer i emprar els diferents tipus d'arguments i identificar fal·làcies esdevingui una necessitat per a l'alumnat.

Prèviament caldrà fer una exposició dels diferents tipus d'arguments i de les fal·làcies més generalitzades. Encarregar als alumnes l'exposició dels diferents tipus d'arguments, plantejarà l'oportunitat de treballar la fiabilitat de les fonts d'informació. Un cop coneixen els principals tipus d'arguments i de fal·làcies, podran identificar-los en diferents afirmacions senzilles que puguin connectar amb els seus interessos i que plantegin situacions reals o realistes, com:

- No et gastis tants diners amb aquest mòbil! És massa car i amb la diferència de preu et pots comprar altres coses que et facin il·lusió.
- El 75% dels alumnes de l'institut que han participat en el programa sobre sexualitat afirmen que han rebut algun vídeo amb contingut eròtic a través d'una xarxa social.
- Em té mania! A ella li ha posat un 4 i a mi un 2! I això que m'havia copiat la tasca. Estic indignada!
- Alina Cardoso, amb 89 anys, ha superat la covid-19 després de quinze dies a l'UCI. El seu cas és una esperança per a moltes persones que ara lluiten contra la malaltia.
- Si continues així, em sembla que podràs recuperar la matèria sense problemes.
- *Be unique, be different, be you!* (anunci de colònia).
- Ja que ningú ha demostrat el contrari, hi ha vida a Mart.
- Han guanyat el partit perquè els vaig desitjar sort.
- Com ens ha de governar algú que vesteix així?

Quan ja s'han exposat i analitzat els diferents tipus d'arguments i de fal·làcies, el o la docent planteja una pregunta (o diverses) il·lustrada amb textos o altres recursos audiovisuals que incitin al debat. Per treballar el debat cal establir-ne prèviament les condicions. Una estratègia que ens permet treballar alhora la metacognició i l'avaluació formadora de l'alumnat és consensuar-ne la base d'orientació, que ens servirà per introduir la necessitat de les normes del debat a l'aula i per acordar-les, i també pot ser una oportunitat per explicitar els criteris d'avaluació. Aquestes condicions establertes per al debat seran alhora el germen de les normes de la comunitat de diàleg, fonamentals per exercitar la competència 3: Emprar el diàleg com a forma de construcció de pensament compartit amb els altres per analitzar problemes des d'una perspectiva filosòfica i poder arribar a conclusions o idees comunes. En la realització del debat, l'alumnat haurà de seguir les normes acordades. Finalment, el o la docent guia la valoració de tot el procés mitjançant la metacognició, tant de la recerca exploratòria abans del debat com del debat mateix, i l'alumnat analitza què ha fet bé i què pot millorar.

La coavaluació, l'autoavaluació i les bases d'orientació (la reflexió sobre com ha de ser una bona argumentació o com hem de procedir en un debat, per exemple) faciliten l'adquisició de la competència, alhora que posen en curs d'acció la competència 3 (Emprar el diàleg com a forma de construcció de pensament compartit amb els altres per analitzar problemes des d'una perspectiva filosòfica i poder arribar a conclusions o idees comunes) i les competències de la dimensió d'aprendre a aprendre de l'àmbit personal i social 2 (Conèixer i posar en pràctica estratègies i hàbits que intervenen en el propi aprenentatge) i 3 (Desenvolupar habilitats i actituds que permetin afrontar els reptes de l'aprenentatge al llarg de la vida).

La **Lliga de Debat de Secundària i Batxillerat** de la Xarxa Vives d'Universitats pot ser una eina útil per trobar preguntes filosòfiques i exemples de debat, a més d'una oportunitat per exercitar-lo amb altres centres, si se'n participa. Algunes de les preguntes formulades han estat: "La tecnologia augmenta la felicitat?", "Calen les fronteres entre països?", "L'humor té límits?", "Els animals tenen drets?", "Internet ens fa més lliures?", "Els diners fan la felicitat?", "Si volem la pau, cal estar preparats per a la guerra?"...

Per desenvolupar la capacitat argumentativa es pot demanar a l'alumnat que es posi a partir de determinades proposicions projectades a la pissarra. Els i les alumnes s'hauran de situar davant d'una de les parets de l'aula, que hauran identificat amb rètols: “totalment d'acord”, “totalment en desacord”, “ni una cosa ni l'altra” i “no ho sé”. Tots els alumnes s'han de moure cap a una de les quatre possibilitats i un membre del grup més minoritari exposa les raons de la seva posició. D'aquesta manera tots els alumnes han de prendre partit i es facilita la intervenció d'alumnes diversos.

Les proposicions poden respondre a una tria temàtica propera als alumnes que els interpel·li. Poden ser declaracions de personatges públics del moment sobre temes controvertits, frases i cites d'autors, lletres de cançons... Les proposicions projectades també ens oferiran l'oportunitat de diferenciar entre conclusions i raons, i detectar incorreccions lògiques (fal·làcies, paradoxes, causalitat, probabilitat, vaguetat...). Així mateix, permetrà als alumnes adonar-se de la importància de la precisió per evitar l'equívoc i l'ambigüitat.

El recurs digital **KialoEdu** també és una eina útil per treballar les raons i el rigor lògic d'un debat.

És útil proposar textos actuals propers a l'alumnat per aprofundir en les fal·làcies i els errors argumentatius, així com per evidenciar com els errors de raonament es repeteixen i repliquen a les xarxes socials.

Prendre consciència del poder del coneixement i la responsabilitat en la propagació de falsedats i de generació d'opinió pública és un objectiu transversal indispensable en els moments que estem vivint, al qual la filosofia pot contribuir notablement. Vídeos de debats electorals, “influenciadors” o altres personatges públics, articles d'opinió del moment, tertúlies televisives o radiofòniques sobre temes d'actualitat, són bons materials per aprendre a identificar els tipus d'errors argumentatius més usuals. L'anàlisi d'arguments ha de facilitar identificar els propis prejudicis i els dels altres i prendre consciència dels propis biaixos cognitius.

L'aprofundiment en aquesta competència permet també assenyalar els biaixos cognitius i sistèmics de la nostra cultura i del coneixement que invisibilitzen altres veus minoritzades i que condicionen el coneixement, no sols filosòfic si no també en l'àmbit de les ciències. És important presentar dones filòsofes i pensadores a l'alumnat, per tal de revertir l'anonimització que les dones han patit en la nostra cultura i tradició. Proposar a l'alumnat de cercar informació sobre dones filòsofes (també polítiques, científiques, artistes...) i acompanyar-los en la reflexió de l'anonimització i desgenerització de les obres de les dones, permet fer una reflexió seriosa sobre el biaix de gènere i una introducció dels conceptes d'interseccionalitat i perspectiva de gènere.

Orientacions per a l'avaluació

Per valorar el grau d'assoliment d'aquesta competència cal tenir en compte la capacitat de l'alumnat d'exposar arguments i raons de manera rigorosa i d'identificar els errors propis i dels altres.

Alguns indicadors per valorar els diversos nivells d'adquisició de la competència poden ser els següents:

Nivell 1	Nivell 2	Nivell 3
Detecta errors argumentatius en raonaments propis o aliens.	Identifica els diferents tipus d'errors argumentatius tot distingint-ne els errors formals dels no formals i les invalideses ètiques.	Desconstrueix els arguments erronis, tot rebatent les fal·làcies en què incorren i proposant noves raons, pertinents i creatives, per fonamentar-los.
Diferencia tipus d'arguments.	Identifica els diferents tipus d'arguments i en valora la solidesa.	Identifica els diferents tipus d'arguments, en valora la solidesa i justifica la valoració.
Valora la pertinència de les raons proposades.	Justifica la pertinència de les raons que fonamenten una conclusió.	Identifica el diferent grau de pertinència de les raons que fonamenten una conclusió.

Nivell 1	Nivell 2	Nivell 3
Justifica les afirmacions pròpies amb raons vàlides, no fal·lacies.	Utilitza diferents tipus de raons i diferents tipus d'arguments per tal de fonamentar les conclusions, pròpies i alienes.	Identifica els diferents tipus de raons i d'arguments que emprava per fonamentar les conclusions, pròpies i alienes.
Utilitza alguna font fiable i alguna dada científica per justificar les seves conclusions.	Utilitza diferents fonts fiables i diferents dades científiques per justificar les seves conclusions.	Relaciona les afirmacions, pròpies i alienes, amb diferents fonts fiables i dades científiques.
...

Exemple d'activitat d'avaluació

Es pot proposar a l'alumnat la producció d'un text dialogat (oral o escrit) sobre un tema controvertit, per exemple "L'humor té límits?". Cal indicar a l'alumnat que ha d'incloure diferents tipus d'arguments, distingir els arguments de la conclusió, basar les seves afirmacions en fonts fiables i donar resposta a possibles contraarguments.

D'acord amb la motivació i l'expertesa de l'alumnat, el professorat pot ampliar el tipus de text, pot proposar textos argumentatius, teatrals, tires còmiques... o acompanyar aquell alumnat que de manera proactiva proposi altres tipus de text. També pot demanar d'incloure fal·làcies de diversos tipus i contraargumentar-les.

Per valorar el nivell d'assoliment competencial de l'alumnat en aquesta activitat es proposen les següents orientacions:

En el **nivell 1**, l'alumne o alumna és capaç de distingir les tesis de les conclusions, de plantejar arguments fonamentats (tot distingint-los de les opinions infundades) i de detectar els errors argumentatius. En el text exposa una o diverses conclusions de manera diferenciada de les tesis o raons que les sustenten i explicita diverses fal·làcies.

En el **nivell 2**, l'alumne o alumna és capaç d'identificar diferents tipus d'errors argumentatius, de plantejar arguments amb diversitat de recursos (diferents tipus d'arguments i d'il·lustradors) i d'exposar explícitament la validesa dels arguments i el grau de pertinença de les raons.

En el **nivell 3**, l'alumne o alumna és capaç de fer veure als altres els errors argumentatius que cometen i de corregir els propis, de rebatre i contraargumentar, de proposar noves bones raons davant de les refutacions o contraarguments dels altres i d'identificar les conseqüències i implicacions dels arguments i les conclusions. Corregeix els errors a través de refutacions o puntualitzacions.

Dimensió interpersonal

Integren aquesta dimensió les competències que tenen a veure amb la comunicació i la interacció de la persona amb d'altres persones concretes per pensar de manera argumentada, racional.

Les competències d'aquesta dimensió preparen per a una acció fonamentada en el diàleg i en el respecte, i també en l'adopció de criteris per tal de considerar allò que fan les altres persones, la qualitat de les argumentacions i la gestió positiva dels conflictes que es donen en situació de diàleg.

Les relacions interpersonals són el bressol de la pràctica dels grans valors com el respecte, la tolerància, el diàleg, la cooperació i el compromís.

La dimensió inclou la competència següent:

- **Competència 3.** Emprar el diàleg com a forma de construcció de pensament compartit amb els altres per analitzar problemes des d'una perspectiva filosòfica i poder arribar a conclusions o idees comunes.

COMPETÈNCIA 3

Emprar el diàleg com a forma de construcció de pensament compartit amb els altres per analitzar problemes des d'una perspectiva filosòfica i poder arribar a conclusions o idees comunes

Explicació

El diàleg està estretament unit a la tradició filosòfica ja des de Sòcrates i Plató. Etimològicament vol dir “paraula o raó compartida” i des d'una perspectiva filosòfica no és sols un intercanvi d'informacions o una confrontació d'idees, sinó sobretot l'espai privilegiat per a la construcció de pensament i coneixement filosòfic compartit.

Ser competent dialògicament implica saber desenvolupar i posar en joc les idees pròpies de manera clara, argumentada i respectuosa; ser capaç d'escoltar els altres i relacionar, qüestionar i transformar les idees amb la voluntat de contribuir a la construcció de coneixement compartit. Implica també saber gestionar la discrepància de manera constructiva.

Habitualment l'alumnat tendeix a assimilar el diàleg a l'aula amb el debat, deixant de banda altres possibilitats de conversa compartida en les quals el més important és la construcció de coneixement i pensament.

Dialogar filosòficament implica saber abordar problemes amb els altres des d'una perspectiva filosòfica. En aquest sentit, podem identificar tres elements en l'aprenentatge del diàleg filosòfic:

- L'establiment i el compliment de les normes i acords que garanteixen la seva condició de possibilitat.
- El desenvolupament de les estratègies que permeten abordar, de manera compartida, els problemes amb els instruments propis de la filosofia.
- La sistematització de les idees respecte a problemes filosòfics rellevants.

Aquesta competència està estretament relacionada amb la competència 2 (Exposar el pensament amb arguments lògics i identificar i qüestionar amb esperit crític les idees que fonamenten els diferents raonaments) donada la importància que té l'argumentació filosòfica, la identificació de les fal·làcies, el qüestionament de

les idees i la capacitat de deduir-ne les implicacions. Però es relaciona també amb la resta de competències de la matèria. És per això que s'ha de treballar de manera integrada, per afavorir la transferència de coneixements i d'habilitats entre elles.

També es relaciona amb la dimensió de comunicació oral de l'àmbit lingüístic, concretament amb la competència 8 (Produir textos orals de tipologia diversa amb adequació, coherència, cohesió i correcció lingüística, emprant-hi els elements prosòdics i no verbals pertinents).

La gradació d'aquesta competència es basa en la participació en el diàleg, l'aportació de raons pertinents, la progressiva complexitat dels recursos emprats i la capacitat d'arribar a idees comunes a partir de la conversa i les aportacions de tothom.

Un alumne o alumna assoleix el nivell 1 si és capaç de participar en el diàleg aportant raons pertinents, lògiques i argumentades, gestionant la discrepància amb respecte i arribant a idees comunes bàsiques amb relació a problemes compartits.

En el nivell 2, l'alumne o alumna és capaç de relacionar les seves idees amb les dels altres, gestionant la discrepància amb assertivitat i arribant a idees comunes complexes amb relació a problemes compartits. La complexitat d'aquestes idees depèn del grau de profunditat de la seva argumentació i de la capacitat per detectar i corregir els errors argumentatius en un mateix i en els altres.

En el nivell 3, l'alumne o alumna és capaç de trobar punts de confluència entre argumentacions diferents i és capaç d'arribar a conclusions complexes i creatives i d'ajudar els altres a participar assertivament en el diàleg. La creativitat depèn de la seva capacitat per proposar idees innovadores, relacionant diferents idees i arguments i ampliant el camp de comprensió i anàlisi dels problemes comuns.

Gradació

3.1. Dialogar aportant raons pertinents, gestionant la discrepància, i arribar a conclusions bàsiques.

3.2. Dialogar aportant raons pertinents i relacionant-les amb les dels altres, gestionant la discrepància amb assertivitat, i arribar a conclusions complexes.

3.3. Dialogar aportant raons pertinents i relacionant-les amb les dels altres, trobant punts de confluència, i arribar a conclusions complexes i creatives.

Continguts clau

- Les estructures de l'argumentació.
 - La lògica aristotèlica.

- Lògica proposicional.
- Fal·làcies i validesa dels arguments.
- Com es pot escriure filosofia.
 - El text argumentatiu: la dissertació filosòfica i l'assaig filosòfic.
- La diferència i la discrepància.
 - Relativisme i escepticisme.
 - El valor de la democràcia.
 - El respecte.
 - Diferents modalitats de diàleg filosòfic.
- La convivència en el pluralisme.
 - Política, societat i consens.

Orientacions metodològiques

Per desenvolupar propostes de diàleg compartit a l'aula és important, en primer lloc, seleccionar aquells problemes filosòfics o controvèrsies actuals que poden afectar d'una manera més genuïna l'alumnat, especialment si estan directament relacionades amb el seu context vital. En aquest sentit, cal presentar el problema o la qüestió a tractar com una qüestió oberta, inacabada, i plantejar preguntes i pretextos (textos, imatges, cites, talls audiovisuals...) que fomentin la reflexió, el conflicte cognitiu i la vinculació al tema/problema i la seva apropiació per part de l'alumnat.

El debat s'ha convertit en la forma de conversa compartida més estesa. Si bé és cert que aquesta modalitat de conversa planteja el desenvolupament d'estratègies importants, com ara l'argumentació i les tècniques d'oratoría, també és veritat que no necessàriament contribueix a la construcció de pensament i coneixement compartit i, per tant, és important eixamplar les possibilitats del diàleg. Cal, en aquest sentit, establir unes normes que permetin el diàleg filosòfic a l'aula i que donin l'oportunitat a l'alumnat d'exposar les seves idees relacionant-les amb les dels altres, aprofundir en les seves argumentacions, detectar i corregir els errors argumentatius propis i aliens, i arribar a idees comunes sobre problemes compartits.

Les activitats programades han de tenir en compte la necessitat de pensar un tema o problema des de diferents perspectives, la formulació de preguntes rellevants i la identificació dels aspectes més importants. Per altra banda, s'ha d'ajudar l'alumnat a desenvolupar les idees que sostenen els arguments, a deduir-ne les implicacions i a identificar i corregir els errors. Algunes estratègies que poden ajudar en aquest sentit són la formulació i la selecció de preguntes relacionades amb un tema, la lectura de textos d'actualitat o de cites i de petits fragments de textos filosòfics, la identificació de conceptes fonamentals, o altres propostes que permeten explicitar i pautar les estratègies argumentatives (esquema, mapa de pensament, organitzador gràfic...).

Durant el desenvolupament del diàleg s'ha de posar l'accent en la formulació de preguntes que permetin l'exercici de les habilitats de pensament (conceptualització, recerca o anticipació, exemplificació, relació...), no únicament en l'exposició d'idees, i en el fet que l'alumnat vagi integrant aquestes estratègies i les posi en joc en la conversa.

Així mateix, és important proposar als alumnes, individualment i en grup, activitats que els permetin exposar les idees principals del diàleg (resum, esquema de les idees més destacades, il·lustració de les idees amb imatges, etc.), les conclusions a les quals han arribat (assaig filosòfic), i també la reflexió sobre la transformació de les seves idees a partir del diàleg compartit.

Cal vetllar també pel compliment dels acords presos i l'adequació a les normes del diàleg filosòfic. D'altra banda, és important anar cedint protagonisme i responsabilitat a l'alumnat en la gestió de la paraula compartida. En tots els diàlegs filosòfics s'han de tenir presents aspectes d'escolta activa, comunicació assertiva i exposició argumentada.

Exemples de possibles normes (o directrius) compartides per al diàleg filosòfic:

- Pensar junts de manera lliure, profunda i respectuosa.
- Opinar de manera argumentada, honesta i amable.
- Escoltar activament les opinions dels altres.
- No interrompre i, si es fa, demanar disculpes.
- Construir a partir de les idees, els arguments i les paraules dels altres.
- Defensar el dret a equivocar-se i a rectificar de tothom.
- Assenyalar l'error d'una opinió, no atacar les persones.
- No repetir els mateixos arguments i idees de manera reiterativa.
- Generar un ambient sense tensió perquè tothom es pugui sentir lliure de participar-hi. L'única tensió que pot haver-hi és la pròpia del pensament.

A aquestes normes del diàleg filosòfic hi podem arribar de manera deductiva o inductiva. Per arribar-hi inductivament, una proposta de seqüència didàctica per tal d'incitar el diàleg sobre les normes pot ser la següent:

1. L'alumnat puntua les següents afirmacions segons la importància que creu que han de tenir en un bon diàleg filosòfic (1: poc important; 4: molt important).

Afirmacions	1	2	3	4
El dret a opinar és el fonament d'un bon diàleg.				
Les opinions d'algunes persones són més valuoses que les d'altres.				
Hi ha persones més valuoses que altres.				
El pes dels arguments és el que dona pes a l'opinió.				
És de savis rectificar.				
Escoltar és tan important com parlar a l'hora de dialogar.				
Ha d'haver-hi un ambient sense tensió per poder opinar lliurement.				
Parlar mentre parla una altra persona és una falta de respecte.				
L'error ens permet aprendre i tenim dret a equivocar-nos.				
Assenyalar l'error d'una opinió no és desqualificar la persona.				
Cal canviar de tema quan no interessa el que s'està debatent.				
Posar un exemple pot clarificar una idea.				
Resumir la intervenció d'un company o companya pot ajudar a entendre'n el contingut.				
S'aprofundeix en un tema quan s'indiquen les contradiccions en les idees d'una altra persona.				
El que pensi la majoria sempre serà el millor criteri per decidir la veritat.				
Construir sobre la idea d'una altra persona és sempre un progrés.				
Cal aconseguir el màxim d'adhesions a les meves idees com a prioritat.				
Un diàleg implica prendre decisions.				
Cal anar al diàleg amb una actitud especial.				
En un diàleg hi ha qui guanya i hi ha qui perd.				

2. (En grup) L'alumnat posa en comú les respostes i, després, decideix quines són les cinc que consideren més importants. Han d'arribar a un consens en el grup.

3. (En gran grup) A partir de les respostes dels diferents grups, el o la docent condueix una posada en comú per arribar a un consens en el gran grup. Aquestes normes serviran com a rúbrica per a la regulació i l'avaluació de la participació de l'alumnat en els diàlegs filosòfics que es realitzin; al llarg del curs hi podem anar afegint nous conceptes o habilitats que anem treballant, com ara la identificació de fal·làcies, les habilitats de pensament, la profunditat en l'argumentació i contraargumentació...

Un cop establertes les normes del diàleg filosòfic, una possible seqüència per treballar aquesta competència podria ser la següent:

1. Es parteix de la lectura compartida d'un breu article d'opinió sobre el tema que ens ocupa, en aquest cas el negacionisme amb relació a la covid-19. Un exemple possible és l'article "**Mecanismes cerebrals que alimenten el negacionisme**", de David Bueno al diari *Ara* (13 novembre 2020).

2. Formulació de preguntes.

2.1. Els i les alumnes plantegen les preguntes que els ha suscitat la lectura de l'article o el tema.

Aquesta dinàmica es pot plantejar directament en gran grup o primer en petit grup i fer després una posada en comú.

El o la docent recull a la pissarra totes les preguntes que els i les alumnes formulen, guia el diàleg perquè les agrupin de manera conjunta i els ajuda a reformular-les en aquells casos en què es consideri pertinent.

Exemples de preguntes:

- Per què hi ha persones que dubten de l'existència de la covid-19?
- De què dubten exactament?
- Per què dubten? Quins arguments tenen?
- Quin és el paper que hi té l'educació?
- És un fenomen molt estès?
- Quines persones públiques han negat l'existència de la covid-19?
- Tenim dret a negar l'existència de la pandèmia?
- Quines implicacions tenen les actituds negacionistes?
- S'han manipulat les dades?
- Per què es dubta de la vacuna?
- Les persones estem obligades a posar-nos la vacuna?
- Què passaria si moltes persones es neguessin a posar-se la vacuna?

2.2. Conjuntament es decideix quines d'aquestes preguntes són tancades (es poden respondre amb un sí o un no), quines necessiten una resposta especialitzada i quines són preguntes obertes. També es pot plantejar transformar les preguntes tancades en obertes.

2.3. De manera individual primer, i després en gran grup, es prioritzen les preguntes que es volen tractar al diàleg filosòfic.

2.4. Individualment o per grups es duu a terme una recerca a partir de les preguntes que hem considerat més importants (cerca d'informació, consulta a persones expertes, col·laboració amb altres matèries...).

3. Diàleg filosòfic

És fonamental col·locar les taules i les cadires en forma de quadrat o cercle amb la intenció que tothom es pugui veure. Abans de començar a dialogar és important que recuperem les normes del diàleg filosòfic per tal de regular i avaluar la participació.

La conversa s'ha d'articular a partir de les preguntes que hem establert com a prioritàries i la cerca que s'ha dut a terme. Els i les alumnes exposen les seves idees i interaccionen amb les dels altres. No s'ha de seguir cap ordre, sinó que la conversa ha de fluir a partir de les intervencions, arguments i preguntes de totes les persones que hi participen. El o la docent farà preguntes aclaridores o que posin en joc diferents habilitats de pensament (recerca, conceptualització, raonament i comunicació) amb la intenció que l'alumnat aprengui a pensar més profundament i a integrar aquestes habilitats en el diàleg amb els altres.

Algunes preguntes que ens poden ajudar en aquest sentit podrien ser les que s'exposen a continuació:

- Clarificació de termes i conceptes: Què vol dir exactament aquesta paraula? Podries donar una definició de...? Què creus que vol dir aquesta persona exactament? Podries millorar aquesta definició? Podries posar un exemple?
- Comparacions: En què s'assemblen i en què es diferencien aquests dos conceptes/situacions?
- Relacions entre iguals i dissemblants: Què creus que és similar i què és diferent en aquestes situacions?
- Relacions de la part i el tot: Quina relació té aquest esdeveniment amb aquest fenomen o problema general? Quina relació hi ha entre aquesta idea concreta i aquesta altra més general?
- Relacions qualitatives i quantitatives: Què creus que és millor? Què creus que és més habitual? Què creus que beneficia a la majoria?
- Relacions entre causa i efectes: Què creus que passaria si...? Quin creus que podria ser l'impacte de...?
- Relació entre efectes i alternatives: Què creus que passaria si en lloc d'això passés allò altre? Algú sabria posar un exemple en què no es compleix aquesta idea?

El professorat haurà de vetllar també pel compliment de les normes i per la gestió de la paraula; però és important anar cedint responsabilitat a l'alumnat, atorgant, per exemple, diferents rols en el diàleg (gestió de la paraula, observació i avaluació dels companys i companyes, formulació de preguntes, la figura del relator...).

4. Reflexions finals

Per recollir les reflexions finals o idees més importants del diàleg filosòfic podem, per exemple, fer una petita reflexió individual a partir de preguntes com:

- Què és el que m'emporto d'aquest seminari?
- Quines són les idees més importants que han sortit?
- Al principi del diàleg pensava...; al final del seminari penso...

Posteriorment, és important fer una posada en comú de totes aquestes reflexions individuals.

Per tal de sistematitzar les conclusions o idees comunes a les quals s'ha arribat, es pot assignar a l'alumnat, de manera rotativa, el rol de relator del diàleg. Aquest relat pot servir com a punt de partida de les reflexions individuals o com a conclusions finals de tot el procés.

Orientacions per a l'avaluació

L'avaluació d'aquesta competència es fonamenta en la participació de l'alumnat en les activitats de diàleg compartit proposades a l'aula, i respon a qüestions vinculades a la caracterització de la filosofia.

A l'hora d'avaluar el grau d'assoliment d'aquesta competència per part de l'alumnat hem de tenir en compte la capacitat per complir les normes d'un diàleg filosòfic i de posar en joc els recursos relacionats amb l'organització del discurs, l'argumentació, la relació i implicació de les idees, el qüestionament i la capacitat per arribar a idees comunes a partir de la conversa i les aportacions de tothom.

Atès que les habilitats o capacitats dialògiques es desenvolupen amb altres persones, cal que les activitats d'avaluació tinguin en compte el vessant tant grupal com individual, amb la intenció que l'avaluació permeti analitzar i prendre decisions per seguir aprofundint individualment i col·lectiva en la competència.

La taula següent recull alguns dels indicadors que es poden emprar per avaluar els tres nivells de gradació de la competència de manera individual.

Nivell 1	Nivell 2	Nivell 3
S'adequa a les normes del diàleg filosòfic.	S'adequa a les normes del diàleg filosòfic i vetlla de manera respectuosa perquè es compleixin.	S'adequa a les normes del diàleg filosòfic, vetlla perquè es compleixin i ajuda els altres a complir-les.
Escolta de manera activa sense interrompre i mantenint una actitud d'interès.	Escolta de manera activa sense interrompre i mantenint una actitud d'interès.	Escolta de manera activa sense interrompre i mantenint una actitud d'interès.
Aporta raons pertinents al diàleg.	Aporta raons pertinents i les relaciona amb les dels altres.	Aporta raons pertinents i diverses i les relaciona amb les dels altres amb profunditat i creativitat.
Gestiona de manera respectuosa la discrepància i el conflicte.	Gestiona de manera respectuosa i assertiva la discrepància i el conflicte.	Gestiona de manera respectuosa i assertiva la discrepància i el conflicte i estableix punts de trobada entre les diferents posicions.
Identifica idees a partir de la conversa sense arribar a valorar-ne la importància.	Identifica algunes idees importants a partir de la conversa.	Identifica totes les idees importants a partir de la conversa.
Aporta algunes reflexions finals bàsiques a les conclusions comunes.	Aporta algunes reflexions finals a les conclusions comunes i les relaciona entre elles.	Aporta algunes reflexions finals profundes i creatives als reptes plantejats, relacionant-les entre elles de manera sintètica.
...

Exemple d'activitat d'avaluació

Un exemple d'activitat d'avaluació seria la coavaluació de l'alumnat a partir de la rúbrica que hem creat bastant-nos en les característiques del diàleg filosòfic. El professorat, a partir de les intervencions dels alumnes i de les valoracions que fan de les aportacions dels companys, avalua el grau d'assoliment de la competència.

Per dur a terme aquesta proposta, dividim el grup en dos subgrups: un (grup A) participarà en el diàleg i els altres avaluaran els seus companys i companyes (grup B). En una sessió posterior es pot invertir l'ordre per tal que tot l'alumnat desenvolupi els dos rols.

Els grups es col·loquen en cercles concèntrics: el grup A es col·loca al centre i el grup B a l'exterior. Darrere de cada membre del grup A se n'ha de col·locar un del grup B, que serà l'encarregat d'observar i avaluar la intervenció d'un alumne del grup A.

Les normes del diàleg filosòfic són ara la rúbrica d'avaluació. Aquest serà l'instrument d'avaluació que es farà servir com a base de la proposta i que tothom haurà de tenir present per tal de desenvolupar el rol que se li ha assignat (la gradació està feta tenint en compte la freqüència).

Normes del diàleg filosòfic	Gens	De vegades	Gairebé sempre	Sempre
Aporta raons pertinents de manera clara.				
Els arguments que utilitza són diversos (tipologia dels arguments).				
Escolta de manera activa els altres.				
Respecta el torn de paraula.				
Construeix el seu discurs a partir de les idees, els arguments i les paraules dels altres.				
És capaç de trobar elements comuns i relacionar idees.				
No repeteix els mateixos arguments de manera reiterativa.				
Manifesta la seva discrepància de manera respectuosa i argumentada.				
És capaç d'identificar idees principals que han sortit al diàleg.				
Propostes de millora				

Un cop finalitzat el diàleg, els membres del grup B fan un retorn al grup A sobre la qualitat de les seves intervencions i també sobre els aspectes a millorar.

Després es dediquen uns minuts a posar en comú tant les idees principals que han sortit al diàleg com la qualitat i profunditat del diàleg, i els aspectes comuns a millorar. El professorat té aquí un paper rellevant per sistematitzar les conclusions i identificar els aspectes més rellevants del diàleg.

Per valorar el nivell d'assoliment competencial de l'alumnat en aquesta activitat es proposen les següents orientacions:

En el **nivell 1**, l'alumne o alumna compleix les normes de funcionament del diàleg i participa de forma respectuosa, mantenint una escolta activa i gestionant la discrepància i el conflicte de manera constructiva i aporta raons per arribar a idees comunes bàsiques sobre el tema tractat.

En el **nivell 2**, l'alumne o alumna vetlla pel compliment de les normes de funcionament del diàleg, interpreta les idees dels altres i addueix raons, i exposa les seves idees de manera assertiva i raonada tot relacionant-les amb les aportacions dels companys, per arribar a idees complexes sobre el tema tractat.

En el **nivell 3**, l'alumne o alumna compleix i col·labora activament en el compliment de les normes del diàleg filosòfic i ajuda els companys a comunicar-se assertivament; formula preguntes aclaridores i aporta raons que ajuden a establir punts de trobada per arribar a conclusions profundes i creatives sobre el tema tractat.

Dimensió sociocultural

El que es pretén amb el desenvolupament d'aquesta dimensió, que inclou una única competència, és que l'alumnat aprengui a orientar-se en la complexitat a través de les eines conceptuals i metodològiques pròpies del pensament crític i filosòfic (introduïdes en les competències 1, 2 i 3), per aprofundir en l'anàlisi i la comprensió dels reptes socials, ambientals i polítics del món actual. En aquest sentit, assolir aquesta competència implica ser capaç de prendre posició davant d'un repte o una controvèrsia plantejada amb criteri.

Així mateix, capacita per actuar amb criteris davant dels canvis científicotecnològics i fa èmfasi en l'acció col·lectiva i la capacitat d'actuar cooperativament, amb objectius compartits, projectant aquesta acció al món d'avui.

La dimensió inclou la competència següent:

- **Competència 4.** Analitzar problemes complexos i reptes contemporanis amb eines filosòfiques per poder prendre posició.

COMPETÈNCIA 4

Analitzar problemes complexos i reptes contemporanis amb eines filosòfiques per poder prendre posició

Explicació

La complexitat és, potser, un dels elements fonamentals que caracteritzen el nostre present i determina radicalment la vida dels nois i les noies. La societat de la informació i la comunicació, la globalització econòmica i cultural i el desenvolupament de la ciència i de la tecnologia, entre d'altres, són elements que formen part de tot un entramat de relacions i qüestions complexes entre les quals no sempre és fàcil orientar-se. La filosofia, com a discurs crític i analític, pot ajudar en aquesta empresa.

El que es pretén amb el desenvolupament d'aquesta competència és que l'alumnat aprengui a orientar-se en la complexitat a través de les eines conceptuals i metodològiques pròpies del pensament crític i filosòfic (introduïdes en les competències 1, 2 i 3), per aprofundir en l'anàlisi i la comprensió dels reptes socials, ambientals i polítics del món actual. En aquest sentit, assolir aquesta competència implica ser capaç de prendre posició davant d'un repte o controvèrsia plantejada amb criteri.

Alguns d'aquests reptes contemporanis podrien ser els desenvolupaments tecnocientífics (robòtica, digitalització, intel·ligència artificial...), els reptes ambientals i ecològics (emergència climàtica, escassetat de recursos...) o els sociopolítics (la legitimitat dels sistemes i les institucions polítiques, els feminismes, les migracions, la privacitat, la llibertat d'expressió...). Reptes que impliquen relacionar continguts i competències específiques de la filosofia i d'altres àmbits de coneixements i sabers.

Molts d'aquests reptes estan presents a l'agenda política de gairebé tots els països a través dels objectius de desenvolupament sostenible (ODS) de l'Agenda 2030 de les Nacions Unides, un marc idoni per al desenvolupament d'aquesta competència.

Per desenvolupar aquesta competència és necessari que l'alumnat aprengui a identificar problemes contemporanis, així com els agents, els interessos, les

idees i els valors implicats. I també que aprengui a identificar les possibles conseqüències (ètiques, polítiques i socials, etc.) de les diverses posicions al voltant de la situació problemàtica o conflictiva i establir els criteris d'elecció d'alternatives i vies d'acció raonables, des d'una perspectiva democràtica, per tal de poder pronunciar-se i prendre decisions. Per tal de poder-ho dur a terme amb rigor filosòfic, cal que l'alumnat utilitzi les eines filosòfiques que es treballen a la resta de competències d'aquesta matèria.

Al llarg de la història, la filosofia ha abordat qüestions fonamentals per a l'existència humana, com ara la identitat personal, el coneixement, la vida en comú..., partint sempre d'un context real i simbòlic concret. En aquest sentit, podem dir que la filosofia ofereix respostes històriques a qüestions essencials. Encara que en aquest nivell educatiu no ens interessa un tractament historiogràfic exhaustiu de la filosofia, el professorat ha de recórrer a la tradició o a alguns conceptes fonamentals de l'obra d'intel·lectuals, per tal d'abordar els reptes contemporanis que es treballin a l'aula des d'un vessant filosòfic.

Aquesta competència té un paper fonamental en l'anàlisi crítica de la realitat social i política i té una relació directa amb la resta de competències de la matèria, amb altres de la matèria de Cultura i Valors Ètics (C9: Analitzar críticament l'entorn —natural, científicotecnològic, social, polític, cultural— des de la perspectiva ètica, individualment i de manera col·lectiva); de l'àmbit científicotecnològic (C4: Identificar i resoldre problemes científics susceptibles de ser investigats en l'àmbit escolar, que impliquin el disseny, la realització i la comunicació d'investigacions experimentals, i C5: Resoldre problemes de la vida quotidiana aplicant el raonament científic); amb el desenvolupament de les competències lingüístiques C1 (Obtenir informació, interpretar i valorar el contingut de textos escrits de la vida quotidiana, dels mitjans de comunicació i acadèmics per comprendre'ls) i C3 (Desenvolupar estratègies de cerca i gestió de la informació per adquirir coneixement), i les socials

C11 (Formar-se un criteri propi sobre problemes socials rellevants per desenvolupar un pensament crític), C12 (Participar activament i de manera compromesa en projectes per exercir drets, deures i responsabilitats propis d'una societat democràtica) i C13 (Pronunciar-se i comprometre's en la defensa de la justícia, la llibertat i la igualtat entre homes i dones).

La competència s'assoleix en tres nivells en funció de la profunditat de l'anàlisi del problema plantejat i de les eines filosòfiques utilitzades, com l'argumentació, el diàleg filosòfic i l'assaig i dissertació, i de la capacitat per prendre posició davant de reptes contemporanis oferint temptatives de resposta argumentades i creatives.

Gradació

- 4.1. Utilitzar eines filosòfiques per analitzar problemes contemporanis complexos, analitzar les seves causes, les perspectives que intervenen i justificar de manera senzilla la seva posició.
- 4.2. Utilitzar eines filosòfiques per analitzar problemes contemporanis complexos, analitzar-ne les causes i inferir les conseqüències (ètiques, polítiques i socials, etc.) de les diferents perspectives i justificar la seva posició de manera complexa.
- 4.3. Utilitzar eines filosòfiques per analitzar problemes contemporanis complexos, analitzar-ne les causes, analitzar les conseqüències (ètiques, polítiques i socials, etc.) de les diferents perspectives i justificar la seva posició de manera profunda i creativa.

Continguts clau

- Les estructures de l'argumentació.
 - La lògica aristotèlica.
 - Lògica proposicional.
 - Fal·làcies i validesa dels arguments.
- Com es pot escriure filosofia.
 - El text argumentatiu: la dissertació filosòfica i l'assaig filosòfic.
- Fonaments de l'antropologia cultural.
 - Els conformadors socials de la identitat personal: gènere, socialització, rol i estatus, institucions i cultura.
- La convivència en el pluralisme.
 - Política, societat i consens.
- L'ètica expansiva i el medi ambient.
 - La responsabilitat ecològica.
- L'acció transformadora.
 - La llibertat, l'emancipació i la filosofia de l'acció.
- La dimensió personal de l'ésser humà.
 - Llenguatge, memòria, raó i emoció, determinants biològics i determinants culturals.
 - Transhumanisme.

Orientacions metodològiques

Quan parlem de reptes contemporanis complexos, la filosofia té un paper fonamental, no sols en l'anàlisi rigorosa dels elements implicats sinó també en la recerca de solucions als problemes que compartim com a comunitat, juntament amb altres disciplines i sabers. Enfrontar-se a aquests problemes és una de les condicions de possibilitat per tal d'exercir una ciutadania responsable i crítica. En aquest sentit, és molt important que l'alumnat identifiqui aquests reptes comuns com a propis, que desenvolupi les competències necessàries per enfrontar-s'hi i que sigui capaç d'aportar reflexions argumentades i prendre posició.

Per al desenvolupament d'aquesta competència, el professorat pot partir d'un cas o pretext concret (un vídeo, una notícia del diari, per exemple) que plantegi qüestions complexes, que tinguin més d'una solució i que puguin ser abordades des de diferents perspectives.

Per treballar aquesta competència, el professorat proposarà alguns reptes contemporanis a través de situacions problemàtiques. Del que es tracta és de plantejar dilemes o controvèrsies properes o significatives per

a l'alumnat que plantegin preguntes i generin necessitat d'aprenentatge i que puguin ser abordades amb els recursos propis de la filosofia. En aquest sentit, l'aprenentatge basat en projectes i problemes (ABP) constitueix una metodologia idònia. Aquest mètode de treball aplicat a l'anàlisi de problemes complexos i reptes contemporanis amb eines filosòfiques es pot concretar de la manera següent:

1. El o la docent planteja una situació inicial que concreta el repte contemporani que es vol analitzar.
2. El grup classe planteja conjuntament preguntes que genera la situació proposada i selecciona aquelles que consideren més rellevants des d'un punt de vista filosòfic.

Per tal de poder seleccionar quines són les més rellevants, és important que l'alumnat dugui a terme una recerca prèvia que permeti donar rigor i profunditat als raonaments. El fet de plantejar la recerca a partir de preguntes concretes dona més sentit al procés i permet a l'alumnat aprofundir en el nou coneixement.

En petits grups, l'alumnat analitza la situació, els aspectes fonamentals i els agents implicats, utilitzant coneixements interdisciplinaris i a partir dels materials que proposa el professorat, que poden provenir d'altres àmbits de coneixement.

3. En petits grups, es proposa una possible resposta a la pregunta plantejada (analítica, argumentada, crítica i creativa).
4. Posada en comú en gran grup. Presentació i discussió (anàlisi i valoració de les diferents propostes).
5. Reflexió final (individual i en grup).

Els mitjans de comunicació són una font inesgotable de reptes i controvèrsies contemporanis, com el desenvolupament científic i tecnològic i les seves implicacions, els drets individuals i col·lectius de les persones o les relacions de poder en el si de la nostra societat. Es tracta d'oferir a l'alumnat les bastides necessàries per fer una anàlisi crítica de la controvèrsia plantejada i que amb diferents eines filosòfiques pugui elaborar una resposta pròpia que a mesura que avanci en l'assoliment de les competències vagi progressant en la profunditat, la complexitat i la creativitat.

Per treballar aquesta competència, una possible seqüència didàctica seria la següent.

Bioètica: la tècnica CRISPR d'enginyeria genètica

La bioètica s'ocupa de l'estudi dels aspectes ètics de les ciències de la vida (medicina i biologia, principalment), així com de les relacions dels éssers humans amb la resta d'éssers vius. La llista de temes que es poden tractar des de la bioètica és molt àmplia (la clonació, l'eutanàsia, l'eugenèsia, l'avortament, el desenvolupament sostenible, la donació d'òrgans, els drets dels animals, l'ús i la legalització de les drogues, la sexualitat...).

En aquesta proposta ens aproximarem a una tècnica molt innovadora d'enginyeria genètica, la tècnica CRISPR, que planteja controvèrsies importants donats els beneficis i també els perills de la seva aplicació. L'alumnat prepara una presentació per grups sobre algunes de les preguntes plantejades que servirà per establir un diàleg a l'aula i acabar desenvolupant una anàlisi pròpia.

Descripció de la seqüència

1. Presentació: visualització del vídeo **Què és la tècnica CRISPR?** (20')
2. Construcció de coneixement:
 - a) En gran grup generem les preguntes que planteja la tècnica i prioritzem aquelles que ens semblen més interessants des d'un punt de vista filosòfic. Es pot demanar a l'alumnat que tots investiguin i donin una resposta argumentada a cada pregunta o assignar preguntes distintes a diferents grups.
 - b) En petit grup (3-4 persones) duen a terme una cerca al voltant de les preguntes o pregunta assignada i preparen una petita presentació amb les seves idees i conclusions.

3. Presentació de cada grup.
 - a) Cada grup presenta a la resta dels companys i companyes les seves conclusions i idees en relació amb la pregunta o preguntes plantejades.
 - b) La resta de companys i companyes els fan preguntes i comentaris sobre la seva presentació. El o la docent també fa preguntes, amb la intenció de generar conflictes cognitius, aconseguir més profunditat en la utilització de les eines filosòfiques i més solidesa i creativitat argumentativa en les respostes.
4. Reflexions compartides. Es pot organitzar alguna forma de diàleg filosòfic amb la intenció d'aprofundir en l'anàlisi del problema i la complexitat i creativitat de les solucions que s'hi donen.
5. Reflexió final individual. Cada alumne escriu un assaig en què exposi la seva posició en relació amb la tècnica d'acord amb el que ha après i ha reflexionat individualment i amb els altres.

La següent base d'orientació pot ajudar l'alumnat a dur a terme la tasca (competència d'aprendre a aprendre) i el professorat a tenir presents els criteris d'èxit de l'assaig en l'avaluació.

Criteris	Fet	No fet
Explica en què consisteix la tècnica.		
És capaç d'identificar les implicacions de l'aplicació de la tècnica.		
Recull els beneficis que pot comportar l'aplicació de la tècnica.		
Té en compte els perills que pot comportar l'aplicació de la tècnica.		
Relaciona la controvèrsia amb altres de similars.		
Dona una resposta pròpia argumentada, utilitzant arguments variats (científics, ètics...).		
És capaç de veure els perills i les limitacions de la seva posició.		

Orientacions per a l'avaluació

Per avaluar aquesta competència cal observar la profunditat d'anàlisi que fan els i les alumnes d'una problemàtica plantejada, i la seva capacitat per valorar-ne les causes i les possibles conseqüències, i de proposar la solució més convenient o efectiva de manera justificada.

En definitiva, s'avalua la capacitat de l'alumnat per prendre posició davant del problema de manera argumentada, profunda i creativa, utilitzant eines filosòfiques.

Alguns indicadors per valorar els diversos nivells d'adquisició de la competència poden ser els següents:

Nivell 1	Nivell 2	Nivell 3
Identifica algunes preguntes i conceptes fonamentals en relació amb el repte plantejat.	Identifica algunes preguntes i conceptes fonamentals en relació amb el repte plantejat.	Identifica algunes preguntes i conceptes fonamentals en relació amb el repte plantejat.
Identifica els agents relacionats amb el problema.	Dedueix els interessos dels agents relacionats amb el problema.	Valora críticament els interessos dels agents implicats en el problema.
Fa una anàlisi senzilla del problema utilitzant eines filosòfiques.	Fa una anàlisi profunda del problema utilitzant eines filosòfiques.	Fa una anàlisi profunda del problema utilitzant eines filosòfiques i és capaç de deduir les implicacions.
Identifica les diferents alternatives de resposta al repte plantejat.	Valora la validesa de les diferents alternatives.	Valora les limitacions de les diferents alternatives.

Nivell 1	Nivell 2	Nivell 3
Pren posició davant del problema de manera argumentada.	Pren posició davant del problema de manera argumentada i profunda (relaciona idees i conceptes diferents) i dedueix les seves implicacions.	Pren posició davant del problema de manera argumentada, profunda i creativa. El relaciona amb altres àmbits i sabers, i en proposa solucions creatives.
Elabora textos que descriuen la situació que el problema planteja.	Elabora textos que descriuen i interpreten el problema i la seva solució valorant diferents alternatives.	Elabora textos que descriuen i interpreten el problema i la seva solució valorant diferents alternatives i deduint les seves implicacions en altres problemes o reptes contemporanis.
...

Exemple d'activitat d'avaluació

Un exemple d'activitat per avaluar aquesta competència seria la seqüència que es planteja a continuació.

La maternitat subrogada és un tema candent en la nostra societat i darrerament forma part de l'agenda del moviment feminista i dels partits polítics. Es tracta d'un tema complex i que mereix una anàlisi acurada utilitzant eines filosòfiques (com la conceptualització, l'argumentació i contraargumentació, la deducció de les implicacions que se'n deriven...).

En aquesta proposta haureu d'escriure un article d'opinió que doni resposta a la pregunta: "Té dret una dona a subrogar el seu úter?"

Per fer-ho, comenceu buscant informació sobre articles apareguts recentment en premsa sobre aquest tema. Un exemple possible és l'article "**Maternitat per subrogació: Un negoci o un dret?**" del diari Ara (29 abril 2017).

Aquest quadre pot ajudar a tenir present els criteris d'èxit de l'assaig.

Criteris	Fet	No fet
Explica en què consisteix la controvèrsia.		
Identifica els agents implicats i els seus interessos.		
Recull els beneficis que pot comportar.		
Té en compte els perills que pot comportar.		
Relaciona la controvèrsia amb altres de similars.		
Dona una resposta pròpia argumentada, utilitzant arguments variats.		
Infereix els perills i les limitacions de la seva posició.		

Per valorar el nivell d'assoliment competencial de l'alumnat en aquesta activitat es proposen les següents orientacions:

En el **nivell 1**, l'alumne o alumna identifica els problemes, els elements fonamentals i els agents de la controvèrsia plantejada, és capaç d'identificar les diferents posicions i dona una resposta simple utilitzant eines filosòfiques (conceptualització, argumentació).

En el **nivell 2**, l'alumne o alumna relaciona els diferents elements i agents amb la controvèrsia plantejada, deduint els interessos dels agents implicats en el problema, i és capaç de valorar la validesa i les limitacions de les diferents alternatives.

En el **nivell 3**, l'alumne o alumna relaciona el repte plantejat, els elements i els agents que hi intervenen, amb altres problemàtiques contemporànies i controvèrsies feministes i ètiques. Valora críticament els interessos dels agents en el problema i és capaç de valorar els beneficis i les limitacions de les diferents alternatives. És capaç de prendre posició utilitzant eines filosòfiques, avaluant críticament les diferents alternatives i relacionant-les amb altres problemàtiques contemporànies que s'hi relacionen (avortament, dret a gaudir del propi cos) i oferir idees creatives.

Annex 1

Continguts clau de les competències

Continguts clau	Competències			
	1	2	3	4
1. La reflexió filosòfica.				
2. Filosofia, ciència i pseudociència.				
3. Veritat, opinió i saber.				
4. Les estructures de l'argumentació.				
5. Com es pot escriure filosofia.				
6. Fonaments de l'antropologia cultural.				
7. La diferència i la discrepància.				
8. La convivència en el pluralisme.				
9. L'ètica expansiva i el medi ambient.				
10. L'acció transformadora.				
11. La dimensió personal de l'ésser humà.				

Annex 2

Relació entre els continguts clau i els continguts curriculars

Continguts clau	Continguts curriculars
1. La reflexió filosòfica.	<ul style="list-style-type: none"> • El naixement de la filosofia a Occident. • El pas del mite al logos. • La tradició filosòfica. • L'androcentrisme en la història de la filosofia.
2. Filosofia, ciència i pseudociència.	<ul style="list-style-type: none"> • Criteris de veritat. • La falsabilitat i els criteris de demarcació. • L'evolució de la ciència: paradigmes, context social i canvi.
3. Veritat, opinió i saber.	<ul style="list-style-type: none"> • Persones destacades de la saviesa i la filosofia. • Tipus de sabers. • Saber, explicar, comprendre. • El debat de les ciències socials i naturals.
4. Les estructures de l'argumentació.	<ul style="list-style-type: none"> • La lògica aristotèlica. • Lògica proposicional. • Fal·làcies i validesa dels arguments.
5. Com es pot escriure filosofia.	<ul style="list-style-type: none"> • El text argumentatiu: la dissertació filosòfica i l'assaig filosòfic.
6. Fonaments de l'antropologia cultural.	<ul style="list-style-type: none"> • Els conformadors socials de la identitat personal: gènere, socialització, rol i estatus, institucions i cultura.
7. La diferència i la discrepància.	<ul style="list-style-type: none"> • Relativisme i escepticisme. • El valor de la democràcia. • El respecte. • Diferents modalitats de diàleg filosòfic.
8. La convivència en el pluralisme.	<ul style="list-style-type: none"> • Política, societat i consens.
9. L'ètica expansiva i el medi ambient.	<ul style="list-style-type: none"> • La responsabilitat ecològica.
10. L'acció transformadora.	<ul style="list-style-type: none"> • La llibertat, l'emancipació i la filosofia de l'acció.
11. La dimensió personal de l'ésser humà.	<ul style="list-style-type: none"> • Llenguatge, memòria, raó i emoció, determinants biològics i determinants culturals. • Transhumanisme.

Annex 3

Competències i nivells de gradació

	Competències	Nivell 1	Nivell 2	Nivell 3
Dimensió personal	1. Identificar l'especificitat del saber filosòfic i dels sabers que aporten certesa enfront d'altres tipus de saber, per tal de valorar críticament discursos i arguments.	1.1. Identificar la conclusió dels arguments, tot distingint els raonaments fonamentats de les meres opinions, reconèixer els diferents tipus de sabers i comprendre que els diferents sabers aporten diferents graus de certesa.	1.2. Identificar les suposicions o afirmacions implícites d'un argument, tot analitzant-ne la validesa, identificar les característiques de diferents tipus de sabers, especialment les del saber filosòfic i el saber científic, i valorar el grau de certesa dels discursos i arguments.	1.3. Identificar les conseqüències i les implicacions de les tesis i de les conclusions dels arguments, tot justificant-ne la validesa, i identificar, argumentar i relacionar els diferents tipus de sabers. Valorar críticament el grau de certesa dels discursos i arguments, tot aportant-ne les raons.
	2. Exposar el pensament amb arguments lògics i identificar i qüestionar amb esperit crític les idees que fonamenten els diferents raonaments.	2.1. Exposar les pròpies afirmacions amb raonaments vàlids, evitant els errors argumentatius.	2.2. Exposar raonaments, propis i aliens, fonamentats en diferents tipus de raons i arguments, tot identificant-ne les suposicions i afirmacions implícites i els tipus d'errors argumentatius.	2.3. Exposar les conclusions, pròpies i alienes, tot explicitant els diferents tipus d'arguments emprats i identificant-ne les conseqüències i implicacions per desconstruir els arguments, rebatent les fal·làcies i proposant noves raons, pertinents i creatives.
Dimensió interpersonal	3. Emprar el diàleg com a forma de construcció de pensament compartit amb els altres per analitzar problemes des d'una perspectiva filosòfica i poder arribar a conclusions o idees comunes.	3.1. Dialogar aportant raons pertinents, gestionant la discrepància, i arribar a conclusions bàsiques.	3.2. Dialogar aportant raons pertinents i relacionant-les amb les dels altres, gestionant la discrepància amb assertivitat, i arribar a conclusions complexes.	3.3. Dialogar aportant raons pertinents i relacionant-les amb les dels altres, trobant punts de confluència, i arribar a conclusions complexes i creatives.

	Competències	Nivell 1	Nivell 2	Nivell 3
Dimensió sociocultural	4. Analitzar problemes complexos i reptes contemporanis amb eines filosòfiques per poder prendre posició.	4.1. Utilitzar eines filosòfiques per analitzar problemes contemporanis complexos, analitzar les seves causes, les perspectives que intervenen i justificar de manera senzilla la seva posició.	4.2. Utilitzar eines filosòfiques per analitzar problemes contemporanis complexos, analitzar-ne les causes i inferir les conseqüències (ètiques, polítiques i socials, etc.) de les diferents perspectives i justificar la seva posició de manera complexa.	4.3. Utilitzar eines filosòfiques per analitzar problemes contemporanis complexos, analitzar-ne les causes, analitzar les conseqüències (ètiques, polítiques i socials, etc.) de les diferents perspectives i justificar la seva posició de manera profunda i creativa.

Annex 4

Portals de referència del Departament d'Educació i recursos educatius i llocs d'interès

Portal	Descripció
XTEC	<p>La Xarxa Telemàtica Educativa de Catalunya (XTEC) és la xarxa telemàtica del Departament d'Educació al servei específic del sistema educatiu de Catalunya i ofereix els apartats següents: Recursos, Centres, Currículum i orientació, Comunitat, Formació, Projectes, Innovació, Serveis educatius, Atenció a l'usuari i La meua XTEC.</p> <p>Adreces URL: http://xtec.gencat.cat/ca/inici/ http://xtec.gencat.cat/ca/curriculum/eso/</p>
ALEXANDRIA	<p>Alexandria és una biblioteca de recursos desenvolupada pel Departament d'Educació regida pel principi de cooperació que permet pujar alguns tipus de materials educatius digitals, com ara cursos Moodle, activitats per a PDI, entre d'altres, per facilitar la seva posterior localització i intercanvi.</p> <p>Adreça URL: https://alexandria.xtec.cat/?lang=es</p>
ARC (Aplicació de Recursos al Currículum)	<p>Espai estructurat i organitzat que permet accedir a propostes didàctiques vinculades als continguts del currículum i que ajuden a avançar en l'exemplificació de les orientacions per al desplegament de les competències bàsiques.</p> <p>Adreça URL: https://apliense.xtec.cat/arc/</p>
ATENEU	<p>Ateneu és l'espai de formació que recull els materials elaborats per a les activitats formatives, recursos metodològics i documentals, eines per treballar a les aules i tutorials.</p> <p>Adreça URL: http://ateneu.xtec.cat/wikiform/wikiexport/cursos/index</p>
EDU365	<p>L'Edu365 és el portal del Departament d'Educació de la Generalitat de Catalunya adreçat a l'alumnat de les escoles i instituts del país i les seves famílies, tot i que qualsevol usuari pot fer ús dels recursos que hi apareixen.</p> <p>Adreça URL: https://www.edu365.cat/eso/filosofia/index.html</p>
MERLÍ	<p>Merlí és el catàleg de recursos educatius digitals i físics de la XTEC 2.0 del Departament d'Educació de la Generalitat de Catalunya, amb l'objectiu de proporcionar a la comunitat educativa un entorn de catalogació, indexació i cerca de materials didàctics.</p> <p>Adreça URL: http://merli.xtec.cat/merli/cerca/directoriInicial.jsp</p>

Recursos educatius i llocs d'interès

Portal	Descripció
Argumenta	<p>Recurs de material multimèdia de nou universitats catalanes que han dirigit el Servei de Llengües de la UAB i el Servei de Llengües i Terminologia de la UPC basat en l'aprenentatge autònom per donar suport a les competències lingüístiques i comunicatives.</p> <p>És especialment interessant per a la competència 2 els tipus d'arguments.</p> <p>Adreça URL: https://wuster.uab.es/web_argumenta_obert/# https://wuster.uab.es/web_argumenta_obert/unit_15/sot_2_oo.html</p>
CCCB Educació	<p>Recull de vídeos de Judith Butler per treballar a l'aula.</p> <p>Són especialment interessants per a la competència 2 i la competència 4 els reculls de materials al voltant del pensament feminista actual, el problema del gènere, la interseccionalitat i la interdependència.</p> <p>Adreça URL: https://www.cccb.org/es/participantes/ficha/judith-butler/16382</p>
CESIRE. “Conversar per participar. Els Debats sociocientífics, una manera de portar RRI a l'aula”	<p>Són especialment interessants per a les competències 2, 3 i 4 les cartes conversacionals.</p> <p>Adreça URL: https://serveiseducatiu.xtec.cat/cesire/recurs-eco2/conversar-per-participar-els-debats-sociocientifics-una-manera-de-portar-rrri-a-l'aula/ https://drive.google.com/file/d/1UkGVlIKCZwv1RObFydakCYRc1xysC7/view?pli=1</p>
“Crash Course Philosophy” (sèrie)	<p>És especialment interessant per a la competència 1, el vídeo <i>Karl Popper, Science, & Pseudoscience</i>.</p> <p>Adreça URL: https://www.youtube.com/user/crashcourse/search?query=p+philosophy <i>Karl Popper, Science, & Pseudoscience: Crash Course Philosophy #8 - YouTube</i></p>
Cscframe	<p>Marc polivalent per treballar controvèrsies sociocientífiques a l'aula. Són especialment interessants per a la competència 4 les bastides per treballar controvèrsies sociocientífiques a l'aula.</p> <p>Adreça URL: cscframe (google.com)</p>
Diputació de Barcelona. ODS. Agenda 2030	<p>Web de la Diputació de Barcelona sobre els objectius de desenvolupament sostenible (ODS) i l'Agenda 2030.</p> <p>Adreça URL: https://www.diba.cat/web/ods/que-son-els-ods</p>
Discrepància benvinguda! Guia pedagògica per al diàleg controvertit a l'aula	<p>Guia pedagògica per aplicar el diàleg controvertit a l'aula, elaborada per l'Escola de Cultura de Pau de la UAB.</p> <p>És especialment interessant per a la competència 2 la “Taula 7. Indicis de biaixos i mesures per contrarestar-los en un debat”.</p> <p>Adreça URL: https://escolapau.uab.cat/img/programas/educacion/Discrepancia.pdf</p>

Portal	Descripció
EduCAC	<p>Programa d'educació en comunicació que neix amb l'objectiu prioritari de promoure l'educació mediàtica en àmbits educatius formals i informals.</p> <p>És especialment interessant per a la competència 2 la guia per detectar “notícies falses” (<i>fake news</i>).</p> <p>Adreça URL: https://www.educac.cat/families/fake-news-com-les-podem-detectar</p>
Filoètica	<p>Web de materials i recursos de FILOsofia i ÈTICA per a la reflexió.</p> <p>És especialment interessant per a la competència 2 l'apartat de fal·làcies lògiques, amb exercicis interactius de detecció de fal·làcies.</p> <p>Adreça URL: http://www.xtec.cat/~asarsane/falacies.htm</p>
Filòpolis	<p>Filòpolis es un espai interactiu que, estructurat simulant una ciutat, presenta continguts interdisciplinaris i de Filosofia.</p> <p>És especialment interessant per a la competència 2 l'apartat de fal·làcies lògiques, amb exercicis interactius de detecció de fal·làcies.</p> <p>Adreça URL: http://www.xtec.cat/~lvallmaj/preso/fal-logi.htm</p>
Nacions Unides, ODS	<p>Web de les Nacions Unides sobre els objectius de desenvolupament sostenible (ODS) i l'Agenda 2030.</p> <p>Adreça URL: https://www.un.org/sustainabledevelopment/</p>
Recerca en acció	<p>Portal de la Federació Catalana per a la Recerca i la Innovació. És especialment interessant per a la competència 2 la guia per combatre notícies falses a l'aula.</p> <p>Adreça URL: http://www.recercaenaccio.cat/noticies/combatre-les-noticies-falses-a-laula/</p>
Wikisofia	<p>Web de filosofia en llengua catalana, editat per l'Associació per a la Difusió de la Filosofia.</p> <p>És especialment interessant per a la competència 1 el text d'Aristòtil de la <i>Metafísica</i>, 982b-983a.</p> <p>Adreça URL: https://www.wikisofia.cat/wiki/P%C3%A0gina_principal https://www.wikisofia.cat/wiki/Recurs:Arist%C3%B2til:_l%27admiraci%C3%B3</p>